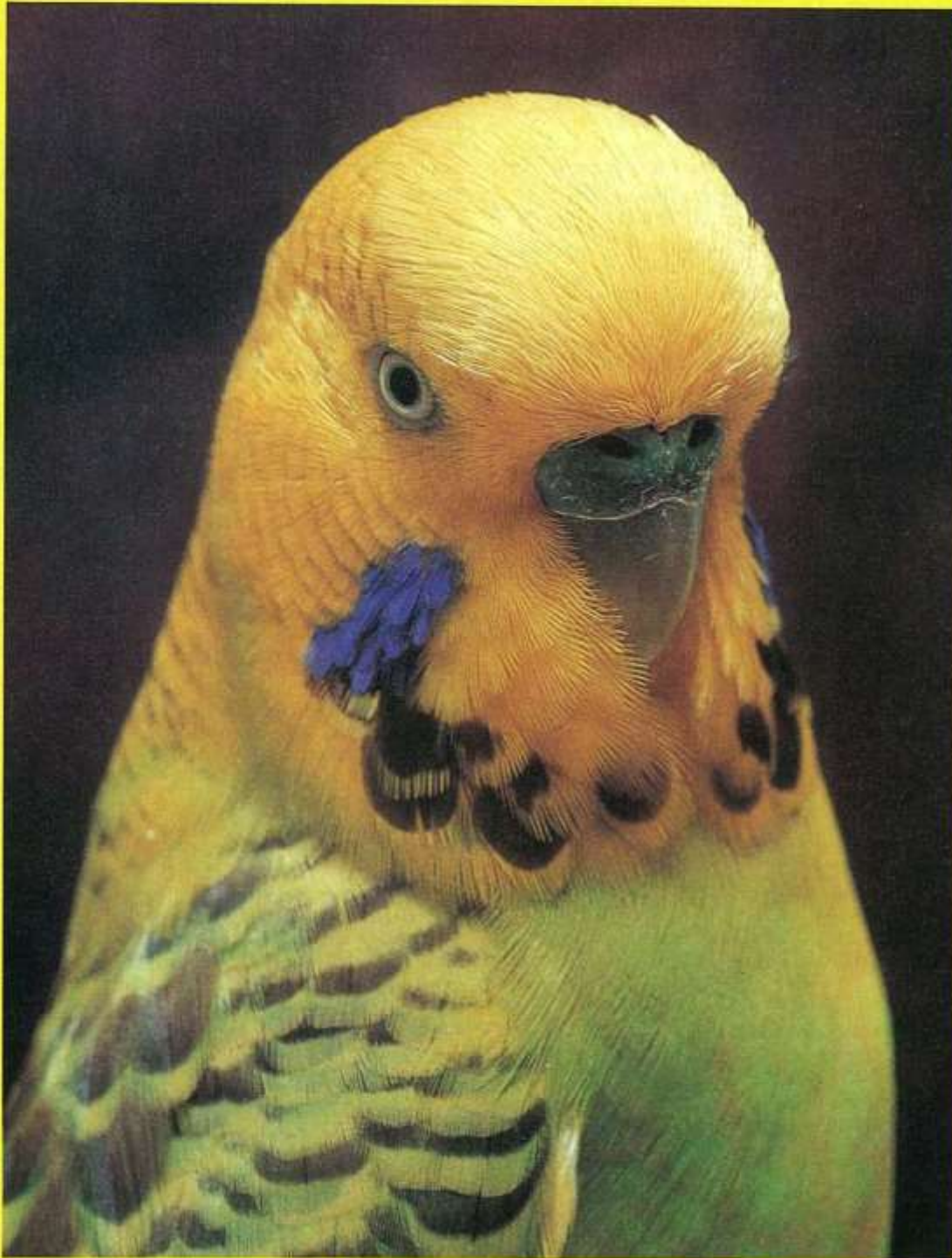

ONZE VOGELS

42e jaargang no. 11, november 1981

maandblad van de nederlandse bond van vogelliefhebbers

ERELEDEN

A.L. van Liempd (erevoorz.), B.J. Bos, A. Dommerholt, J.J. Krol, A.J.F. Lammerse, E.J. Lensink, Joh.M. van Pelt, D.J. Prinsen en A.F. Smit.

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter: W.J. Mulder, Verwerstraat 39, 7415 RZ Deventer, telefoon (05700) 2 36 48.
Secretaris: H. de Geus, Amersfoortsestraat 71, 3772 CH Barneveld, telefoon (03420) 1 61 60.
Penningmeester: J. van Splunter, Vijverberg Zuid 44, 4621 AT Bergen op Zoom, telefoon (01640) 3 46 63.
2e Voorzitter: D.J. van der Molen, Gentiaan 5, 7721 HA Dalfeen, telefoon (05293) 12 57.
Commissaris: M.N.Th. Brouwer, Wouwseweg 5a, 4661 VM Halsteren, telefoon (01641) 33 26

DISTRICTSVOORZITTERS (leden bondsbestuur)

District Groningen: R.P. Smith, Zuiderveen 36a, 9673 EL Winschoten, telefoon (05970) 1 35 83.
District Friesland: J. Forsten, Zuiderkade 8, 8801 MJ Franeker, telefoon (05170) 29 68.
District Drenthe: J.H. Heijnen, W. Grolstraat 126, 7885 EL Barger Oosterveld, telefoon (05910) 2 54 20.
District Overijssel: A.M. van Rijn, Pr. Margrietstraat 41, 7481 GG Haaksbergen, telefoon (05427) 30 06.
District Gelderland: P. Vierhuis, Evertsenaan 62, 3843 EM Harderwijk, telefoon (03410) 1 60 68.
District Utrecht: C. van Lunteren, Vlasoord 13, 3991 XC Houten, telefoon (03403) 26 08.
District Noord-Holland: G.F. Huner, Bickerstraat 60, 1701 EG Heerhugowaard, telefoon (02207) 1 13 98.
District Zuid-Holland: G.C. Goedschalk, Akeleistraat 148, 2565 PC Den Haag, telefoon (070) 68 16 70.
District Zeeland: J. van der Walle, Churchillweg 4, 4561 WN Hulst, telefoon (01140) 1 38 16.
District West Noord-Brabant: J.C.W. Luijsterburg, Nieuweweg 23, 4631 TC Hoogerheide, telefoon (01646) 31 17.
District Oost Noord-Brabant: J.C. Vos, Braillestraat 2, 5361 AK Grave, telefoon (08860) 29 78.
District Limburg: H.J. Nooijen, Reigerstraat 29, 5932 VX Tegelen, telefoon (077) 3 34 58.

BONDSBUREAU

Aletta Jacobsstraat 4, Postbus 74, 4600 AB Bergen op Zoom, gironummer 1148324, telefoon 01640 - 3 50 07. Geopend: 08.00 tot 17.00 uur. 's Zaterdags gesloten.

SECRETARIATEN TECHNISCHE COMMISSIES

Kleur-, vorm- en postuurkanaries:
Tj. Boersma, Verzetstraat 13, 8923 CP Leeuwarden, telefoon (05100) 6 60 37.
Tropen, parkieten etc.:
G. v.d. Meijden, Kempenlandstr. 27, 5283 CX Boxtel, telefoon (04116) 7 45 29.
Zangkanaries:
Mevr. C. v.d. Toorn, Zeilstraat 58, 2586 BE Den Haag, telefoon (070) 55 98 14.

ONZI

MAANDBLAD VAN DE NEDERLAN

LIDMAATSCHAP

Zij die in **Nederland** woonachtig zijn en lid wensen te worden van de NBvV, wende zich tot de secretaris van een in de plaats van inwoning gevestigde afdeling. Naam en adres worden gaarne door het bondsbureau verstrekt.

Zij die in het **buitenland** woonachtig zijn, kunnen verspreid lid worden door overmaking van het hieronder genoemde bedrag.

België: Bfr. 550,-, bij vooruitbetaling op onze postrekening nr. 000-0156074-01, bij het bestuur der postcheck te Brussel 1.

Overige landen: Hfl. 42,50, bij vooruitbetaling per internationale postwissel aan het bondsbureau NBvV. Indien men het maandblad per luchtpost wilt ontvangen, wordt een extra tarief volgens PTT-kosten berekend.

Alle tarieven gelden per kalenderjaar.

SPECIALCLUBS

Het lidmaatschap van de specialclubs is voorbehouden aan hen die reeds lid van de NBvV zijn. Voor verdere inlichtingen c.q. opgave lidmaatschap, wendt men zich uitsluitend tot onderstaande secretariaten.

Europese vogels en hun hybriden

G.J. Veenhuizen, Groenestraat 20, 3861 CM Nijkerk
Contributie f 22,50 per jaar, entree f 5,-

Gras- en Grote parkieten

J.M. Lupsan, Mosterdhof 168, 6931 AS Westervoort, telefoon (08303) 87 80
Entree f 5,-.

Insecten- en vruchtenetende vogels

P.J. van Damme, Molenwater 61, 4331 SE Middelburg, telefoon (01180) 1 30 97
Contributie f 25,- per jaar, entree f 5,-.

Japanse meeuwen

A. Kok, Pals 29, 6931 DJ Westervoort, telefoon (08303) 23 58
Contributie f 15,- per jaar, entree f 5,-.

Vorm- en Postuurkanaries

J.H. Wiersma, Brinkstraat 53, 3881 BP Putten, telefoon (03418) 18 80
Contributie f 25,- per jaar, entree f 5,-.

Zebravinken

J.G.J. van Valkenburg, Auriollaan 88, 3527 EX Utrecht, telefoon (030) 93 12 18
Contributie f 25,- per jaar, entree f 5,-.

ABONNEMENTEN

Losse abonnementen op het maandblad f 32,50 per kalenderjaar. Overmaking, bij vooruitbetaling, op giro 1148324 t.n.v. NBvV en onder vermelding abonneren OV. Reeds verschenen nummers van een jaargang worden nagezonden en vervolgens elke maand tot en met december.

Vogels

ISSN 0030-3224

VD VAN VOGELLIEFHEBBERS (OPLAGE 51.000)

REDACTIE

J. E. van Berkel

J. H. Walraven

redactieadres: Postbus 74, 4600 AB Bergen op Zoom

VERANTWOORDELIJKHEID

De uitgever van dit blad, de Nederlandse Bond van Vogelliefhebbers, is niet verantwoordelijk voor de inhoud van hierin opgenomen advertenties en erkent een enkele verplichting tot opnemen van aangeboden advertenties.

De auteurs blijven verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikelen. Door publicatie neemt de uitgever een enkele verantwoordelijkheid op zich. Het zonder schriftelijke toestemming overnemen van artikelen of gedeeltes daarvan is verboden.

ADVERTENTIES

Voor advertenties — ook die van leden en abonnees — moet een zakelijk karakter, zijn tarieven en verdere lichtingen verkrijgbaar bij het Bondsbureau van de N.B.v.V. Kleine annonces, voor afdelingen, leden en abonnees op „Onze Vogels”, van zuivere particuliere aard zie onder „Vraag en Aanbod”.

VRAAG EN AANBOD?

VATERSLAGERS aan: H. Warmerdam, V.d. Duijn van faasdamlaan 45, 2181 XB Hillegom.

PARZERS aan: E. de Koning, Vrouwenweg 16, 322 LK Leiden.

LEURKANARIES aan: J.A. Barsch, Troelstrastraat 33, 535 XL Nijmegen.

FORM- EN POSTUURKANARIES aan: A.P. Kools, Tolweg 9, 4805 PM Zuidzande.

EUROPESE VOGELS (WILDZANG) EN HUN

ASTAARDEN, GROTE PARKIETEN EN

GAPORNIDEN aan: D.A. Duijvis,

t. Josephstraat 46, 4847 SG Teteringen.

EBRAVINKEN, JAPANSE MEEUWEN EN HUN

ASTAARDEN aan: P.J.F. Klören, Meidoornweg 10, 768 CN Soest.

EUROPESE VOGELS EN HUN BASTAARDEN aan: f. Schuurhuis, Drecht 23, 8032 CH Zwolle.

EUROPESE VOGELS EN INSECTENETERS aan: E.M. Wessels, Feijenhage 87, 3085 CG Rotterdam.

EUROPESE VOGELS EN INSECTENETERS aan: H.W.J. van der Linden, Verbodestraat 72, 5921 ES Blerick.

Postzegels voor antwoord bijsluiten.

Geen retourport, dan ook geen antwoord!

Deze regel geldt ook voor vragen aan auteurs etc.

De Nederlandse Bond van Vogelliefhebbers is ingeschreven in het verenigingsregister van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Breda, onder nummer V-280824

Het volgende nummer wordt ter post bezorgd op 21 december 1981

IN DIT NUMMER

	pag.
De Opaline	464
Pietpraat over de scotch	467
De Jaarvogelfok	468
Hormonen en hormoonorganen bij vogels	473
Vang ze per twee	476
Op verzoek van	477
Voor de zangkweker	479
Hoppen, interessante vogels maar wel met een luchtje	480
De voliere van de maand	482
Groenvleugel koningsparkieten	484
De Virginische boomkwartel	487
Potplanten maak een goede keus	488
Kleine brandnetel	489
Heilige IBIS	490
Vogelkinderen en hun ouders (de patrijs)	492
De dwergkwee	493
De zieke vogel (Coccidiosis)	494
Fraude en Fraude	495
Exotische vogels, huisdieren Ja of Nee	496
Vraag en aanbod	497
Korte berichten	506

IN DIT NUMMER ADVERTEREN

	pag.
CéDé vogelvoerders bv	466
N.B.v.V. boeken-service	475
Langhout	478
F. Thijssen, Voltontronic	482
CéDé eivoeders	483
Wolro luchtreiniging	486
Siem van 't Hart, Niemeyer	496
Langhout	498
Janssen prints	499
Fauna metaalwaren b.v.	500
Vogel '82, N.B.v.V. kalender, Fish en Birdshop	501
Singala	502
Fauna metaalwaren b.v.	503
Henk van Os, Conditio, W. Rouppe van der Voort, Fauna	504
V.V.R. Vogelvoederfabriek, Edelchemie	
Panheel, de Vogelspecialist, Kasper Faunafood	505
Langhout, 404	506
Internationale hobby-boekhandel, Kaal, Orni-Mondo, Animal, Rein v.d. Veen, Aviproduct	507
Witte Molen	508

Foto voorplaat: Grasparkiet
Horst Müller

Ontwerp en druk: Steens b.v., boekdruk/offset
Postbus 59 - 3100 AB Schiedam - Telefoon (010) 62 29 22

de opaline

De karakteristieke kenmerken van de opalinen zijn:

a. De schone 'V vorm' tussen de achternek en de vleugeltoppen, op die plaats mag zich geen zwarte of dultatietekening bevinden en heeft de algemene lichaamskleur.

b. Bij de normale serie bevindt de dultatietekening zich op een gele (groene serie) of witte (blauwserie) ondergrond. Bij de opaline heeft de ondergrond de algemene lichaamskleur.

Dit wordt veroorzaakt door de baardtoppen, bij de normale bezitten deze baardtoppen geen eumelanine, bij de opaline bevindt zich echter om de kern van de baardtoppen wel eumelanine en krijgen we in dat deel de blauwstructuur, wat de groene serie de groene lichaamskleur geeft en bij de blauwserie de blauwe lichaamskleur (of violet of grijs).

c. Het hart van de twee primaire staartpennen is bij de opaline lichter dan de randen.

♂ **Opaline olijfgroen**

Tekening iets te zwaar, kleur niet egaal, te vlekkelig. Ongelijkmatige keelstippen, kuil in de nek.

♂ **Opaline grijsgroen**

Goed formaat, goede kleur en tekening, ook de keelstippen, maar de kop te vlak, houding op de foto niet mooi.

♂ **Opaline hemelsblauw**

Van het juiste formaat, kleur en tekening. Goede kop, echter met een kleine knik in de nek. Houding slecht (buik rust op zitstok), ongelijkmatige keelstippen.

Opaline lichtgroen

MASKER: Geel, zich uitstrekkend over het achterhoofd en overgaand in de algemene lichaamskleur op een lijn horizontaal met de vleugelpennen. Op deze wijze ontstaat een uivere 'V' tekening tussen de vleugeltoppen, welk effect in deze variatie zeer gewenst is.

KEELSTIPPEN: Deze moeten volledig aanwezig zijn, kleur zwart.

WANGVLEKKEN: Violet.

ALGEMENE LICHAAMSKLEUR: Mantel (het V gebied inbegrepen), rug, stuit, borst, flanken, buik en lendestreek helder grasgroen. Mag iets opgebleekt zijn.

VLEUGELTEKENING: Zwart op een ondergrond van dezelfde kleur als de lichaamskleur.

STAART: Lange staartpennen in een geval lichter dan de mantel.

Opaline donkergroen

Als opaline lichtgroen, maar met een laulier, groene lichaamskleur. Ze mag iets opgebleekt zijn.

STAART: Lange staartpennen naar verhouding donkerder.

Opaline olijfgroen

Als de opaline lichtgroen, maar met een olijfgroene lichaamskleur, mag iets opgebleekt zijn.

STAART: Lange staartpennen naar verhouding donkerder.

Opaline grijsgroen

Als de opaline lichtgroen, maar met

een warme grijsgroene lichaamskleur.

WANGVLEKKEN: Grijs.

STAART: Lange staartpennen grijsachtig.

Opaline hemelsblauw

MASKER: Wit. Zie verder opaline lichtgroen.

ALGEMENE LICHAAMSKLEUR: Mantel (het V gebied inbegrepen), rug, stuit, borst, flanken, buik en lendestreek hemelsblauw, mag iets opgebleekt zijn.

STAART: Lange staartpennen volstrekt niet lichter dan de mantel.

Opaline kobalt

Als de opaline hemelsblauw, maar met een kobalt lichaamskleur, mag iets opgebleekt zijn.

STAART: Lange staartpennen naar verhouding donkerder.

Opaline mauve

Als de opaline hemelsblauw, maar met een mauve lichaamskleur, mag iets opgebleekt zijn.

STAART: Lange staartpennen naar verhouding donkerder.

Opaline violet

Als de opaline hemelsblauw, maar met een violette lichaamskleur, mag iets opgebleekt zijn.

STAART: Lange staartpennen volstrekt niet donkerder dan de mantel.

Opaline grijs

Als de opaline hemelsblauw, maar met een egaal grijze lichaamskleur.

WANGVLEKKEN: Grijs.

STAART: Lange staartpennen volstrekt niet donkerder dan de mantel.

Bij de beoordeling van de kleur moeten we overwegen dat bij de meeste opalinen de kleur enigszins is gereduceerd, zeer zeldzaam zien we exemplaren die de volle lichaamskleur tonen, vandaar dat deze eis ook niet gesteld wordt. De nekkleur mag gelijk als de lichaamskleur zijn mits deze egaal is.

Vele opalinen zijn tamelijk lang bevederd en dat beïnvloedt de kleur niet ten voordele. Deze lange bevedering komt de vogel echter wel ten goede bij de beoordeling van de kop, daar niet alleen de lichaamsbevedering tamelijk lang is, maar ook de kopbevedering. Vandaar de bewering dat de opalinen over het algemeen betere koppen hebben dan de normalen.

Bij de opaline-geelmaskers heeft het carotenoïde nogal makkelijk de neiging door te lopen tot in de mantel (type 1), dit moet zoveel mogelijk beperkt blijven. Bij opaline geelmaskers type 2 moet het gereduceerde geel juist wel doorlopen, want bij deze vogels eisen we een egale kleur, ook van de mantel.

Opaline kobalt

Van het juiste formaat, kleur en tekening; net zeer mooie keelstippen. Kop iets te vlak, houding tijdens opname niet korrekt.

Geelmasker-opaline mauve

Van het juiste formaat en kleur, maar met een slechte houding, te lange vleugels en staart. Kop niet breed genoeg, te veel keelstippen.

Opaline cinnaman

Van het goede type; van de juiste kleur en tekening, goede kopvorm. Houding iets te steil, ongelijke keelstippen.

pietpraat over de scotch

door Jan Kuiper

Voor velen zal de naam Scotch 'kaal' overkomen, hetgeen veroorzaakt wordt door het feit dat velen er de voorkeur aan geven om te spreken over de Scotch Fancy. De toevoeging 'fancy' heeft niets te doen met de naam van wat dan ook, zou toegepast kunnen worden bij alle postuurkanariërassen. Dus je zou best kunnen spreken van Border Fancy van Lizard Fancy van Gibber Italicas Fancy (is nog leuk af te korten ook: G.I.F.). In de drie genoemde gevallen wordt de toevoeging fancy niet gebruikt, het ontgaat me waarom dit bij de Scotch en bij de Fife wél gebeurt. Fancy doelt op het lokken met – op het houden van – op de voorkeur hebben voor. Scotch Fancy betekent eigenlijk letterlijk 'het houden van Scotches'. Kunt u zich de laatste in Breda gehouden COM-wedstrijd herinneren? Dat was in 1979, bij de perfecte organisatie was ondermeer inbegrepen het vervaardigen van geheel nieuwe COM-keurbriefen, daar was erg veel zorg aan besteed. Evenwel, door een 'slip of the pen' kwam er in plaats van Scotch boven het keurbriefje te staan 'Scotsch', die eenvoudige verschrijving had tot gevolg dat ook in Orléans (1980) en in Nice (1981) de Scotch Scotsch heette! Zoiets heet 'doorwerken' of 'naaijen', het zelfde is gebeurd met de toevoeging fancy.

In vogeltijdseenheden rekenend is de Scotch een oud ras, dat is zeker, even zeker is het gegeven dat geen enkel ander ras zo veelvuldig gewijzigd is. Door de jaren heen heeft de Scotch ongelooflijk veel en vèr uit elkaar liggende verschijningsvormen gekend, dat heeft de genetische stabiliteit beslist geen goed gedaan. Mede door de genoemde opvattingsverschillen met de daaraan gekoppelde genetische instabiliteit is het ras jaren 'uit de mode' geweest, het ras is met kunst- en vliegwerk van de

totale ondergang gered door een klein aantal vasthoudende doorzetters. Het is denkbaar dat u zich afvraagt wat ik nu precies bedoel met ver tuit elkaar liggende verschijningsvormen, welnu, de Scotch heeft jarenlang een uitgesproken bult gehad, in werkhouding werd de kop beneden de schouder verlanou, zoals thans het geval is bij de Belgische Bult. Geheel in tegenstelling daarmee wordt op dit moment verlangd dat de vogel halve-maantvormig is, hetgeen impliceert dat bultvorming en de kop beneden de schouder worden gerekend tot de ernstige fouten, vaak wordt bij zulke vogels de raszuiverheid betwijfeld.

Voeg daarbij het feit dat in Engeland gedurende een aantal jaren de zwaarst bevederde vogel kampioen werd, het zal ook u duidelijk zijn dat zulke 'erfennissen' niet zomaar weggefokt worden.

In Nederland beginnen sprookjes vrijwel allemaal met 'er was eens...', in Engeland beginnen ze met 'once upon a time', once upon a time waren in Engeland de Yorkshires vogels die zo smalgebouwd waren dat ze door een trouwring konden. Dus, als je bij je Scotches het formaat een beetje kwijt was haalde je gewoon bij je buurman zo'n mooie grote slanke Yorkshire, met de daaruit verkregen bastaarden kon je in de fok dan weer jaren vooruit. Dat sprookje, geachte lezer(es), is uit, voorgoed!

Als de fokker van vandaag formaat kwijtraakt bij zijn Scotches is de narigheid niet te overzien, geen der hedendaagse rassen is geëigend om te dienen als formaatverbeteraar bij de Scotch. De York van vandaag is breedgeschouderd en taps, de Belgische Bult is niets groter en buitendien gebult, de formaatsproblematiek is bij de Münchener en de Zwit-

serse Frisé zo mogelijk nog groter dan bij de Scotch het geval is. Hetgeen betekent dat we zullen moeten (leren) roeien met de riemen die we hebben, en dat zal niet makkelijk zijn, voor niemand. Ik heb goede en zeer goede Scotches gezien, maar altijd in zeer beperkte aantallen, als de aantallen niet stijgen zal het steeds moeilijker worden. Want, bij beperkte aantallen komt veel sneller dan normaal het geval is een specifiek probleem meespeelen. Hoe dat probleem heet? (INTEELT!)

Voor het fokken van een houdingras als de Scotch is het niet eens voldoende dat over geschikte ouderdieren beschikt kan worden, de factor tijd speelt zo'n grote rol dat het tekort aan vrije tijd van de eigenaar/fokker tot gevolg heeft dat uitgeschikte ouderdieren toch slechts matige exemplaren voortkomen. Dat heeft niets met de afstamming van doen, wèl met de zo noodzakelijke africhting. Hoe meer tijd er aan de jonge Scotches gependereerd kan worden, hoe groter de kans is dat ze 'hem ook op de tentoonstelling poed doen, zo eenvoudig ligt dat.

Het zou me niets verwonderen dat de tot dusver geschreven tekst u enigszins 'kopschuw' maakt ten opzichte van dit ras, toch was dat zeker niet de bedoeling. Naar mijn mening is het weinig zinvol om de lezers een veel te optische kijk op dit ras voor te schotelen, buitendien zullen de 'vechters' onder u ook in de komende jaren steeds opnieuw streven naar de perfectie in dit ras, dit pietpraatje verandert daar gelukkig niets aan. Denk echter niet dat u 'even' Scotches kunt gaan fokken en brengen, dat is een te eenvoudige voorstelling van zaken.

De volgende maand zal ik met u de Zwitserse Frisé behandelen, TOT DAN!

de jaarvogelfok

(*Rhyticeros undulatus*) in Diergaarde Blijdorp Rotterdam

Jaarvogels (*Rhyticeros undulatus*) komen voor in Achter-Indië en Indonesië. Een nauw verwante soort komt voor in Nieuw Guinea. Jaarvogels behoren tot de neushoornvogels, die met ruim 40 soorten een familie (Bucerotidae) binnen de orde van de Scharrelaars (Coraciiformes) vormen. De vogels van deze familie beschikken allen over grote snavels vaak met een hoornige versiering erop. Met uitzondering van de grondneushoornvogels zijn het holenbroeders, die de nestopening van hun hol dichtmetselen, waarna de eieren gelegd worden. Door een smalle spleet worden het vrouwtje en later de jongen gevoerd.

Jaarvogels danken hun Nederlandse naam aan de Javanen, die meenden, dat de dwarslijsten op de snavel het aantal levensjaren aangeven. Dit is echter niet het geval, hoewel de vogels naarmate ze ouder worden wel meer van deze dwarsrichels krijgen. Het zijn echte bosbewoners, die voornamelijk leven van vruchten, welke ze behendig met hun grote snavels plukken.

De man jaarvogel onderscheidt zich van het vrouwtje door een gele keelzak, terwijl het vrouwtje een blauwe

keelzak heeft. De man heeft een donkerbruine en het vrouwtje een witte iris. De kuif is bij de man donkerbruin. Kop, hals en staart zijn wit en bij de vrouw zwart. De mannelijke jaarvogels worden aanmerkelijk groter

---

door: J.A. Assink (vogelafdeling)

---

dan de vrouwtjes. Sinds 1968 is Diergaarde Blijdorp in het bezit van 2 vrouwelijke jaarvogels, die samen een volière deelden in de Victoria-regia-sere.

Veelal vindt men in dierentuiner vrouwelijke dieren en het kost enige moeite om een man te krijgen. Uiteindelijk slaagden we er in om in juni 1976 twee jonge jaarvogels te bemachtigen. De vogels waren nog niet in staat zelfstandig te eten en moesten dan ook worden bijgevoerd. Eén van deze vogels stierf na enig weken. De andere groeide voorspoedig op en tot ons geluk was het een man.

Na een half jaar werd de man bij de twee vrouwtjes geïntroduceerd. A spoedig bleek het mannetje met één

van de twee vrouwtjes goed op te kunnen schieten. De andere vrouw verjoeg de jonge man en had meer belangstelling voor de verzorgers. Ze probeerde deze zelfs te voeren. Het paar werd apart gezet in een kleine voliëre in de Victoria-regia-serre. De afmetingen van de kooi zijn 4,35 x 206 x 300 cm (zie figuur 1.). De inrichting was eenvoudig, met een aantal stevige takken. Van beplanting werd afgezien, omdat planten weinig overlevingskansen hebben bij deze grote krachtige vogels. De temperatuur in de planten- en vogelkas komt nooit beneden 20°C en 's zomers niet boven 30°C, terwijl de relatieve vochtigheid rond de 70% blijft. De vogels in deze kas zijn onderworpen aan een lichtregiem van 12 uur dag en 12 uur nacht.

Voeding

De vogels krijgen een commercieel universeelvoer dat met fruit wordt vermengd. Het fruitmengsel bestaat uit appel, banaan, tomaat, krenten, rozijnen en druiven; verder krijgen ze gekookt vlees en gekookt ei. Het voer wordt een maal per dag verstrekt in twee schalen. Met hun reusachtige snavels zijn het uiterst beagafde jongleers; het voer wordt naar de punt van de snavel gebracht en dan opgegooid en ingeslikt.

Nestgelegenheid

In de voliëre werd een eikenhouten biervat geplaatst, dat als broedhol diende. De afmetingen van het vat zijn: hoogte 71 en de diameter 41 cm. Het invlieggat bevindt zich 28 cm van de bodem (zie figuur 2.). De vierkante nestingang is 14 x 14 cm. Bij de nestholten die in de natuur werden gevonden, blijkt, dat steeds de hoogte tussen het invlieggat en de bodem van de nestholte gering is. Juist voldoende voor het broedende vrouwtje om zich aan het zicht te onttrekken en hoog genoeg om haar in staande houding uitzicht te geven door de spleet.

Bartels (1956) vond op Sumatra een broedhol op 19 meter hoogte in een boom. Dit broedhol was inwendig 45 cm hoog en had een doorsnede van 45 cm (zie figuur 3). Het broedhol dat reeds 20 jaar in gebruik was, had

een invlieggat van 15 cm. Bartels stelde vast dat het broedhol van juli tot december onbewoond was en dat het jaarvogelpaar in die periode niet werd waargenomen in de omgeving van het broedhol.

Bruning en Bell (1978) geven aan dat bij het eerste kweekresultaat met deze soort in de Bronx Zoo te New York, het nestblok, dat men daar verstrekte, 115 cm hoog was en een doorsnede had van 45 cm. De nestholte bevond zich op 4,5 meter hoogte en de nestingang varieerde van 5-13 cm breedte.

Het inmettelen

Het inmettelen van neushoornvogels is één van de meest interessante aspecten van de voortplanting van deze vogels. Alleen de grondneushoornvogels vertonen dit gedrag niet. In tegenstelling tot hetgeen Bartels in het wild vaststelde, dat alleen het vrouwtje metselde, geven onze waarnemingen en die van de Bronx Zoo een ander beeld. In beide dierenentuinen bood het mannetje modder en klei aan het vrouwtje aan en hielp daadwerkelijk mee bij het metselen. In Blijdorp bleef het de eerste maal in 1978 bij pogingen, die verder geen resultaat opleverden. Dit kwam waarschijnlijk omdat de klei onvoldoende plakte. Om dit te verbeteren werd olifantenmest aan de klei toegevoegd. Dit bleek inderdaad beter te plakken en werd ook door de vogels graag gebruikt.

In januari 1979 metselde ons vrouwtje zich in; hierbij geholpen door de man, die haar steeds voorzorg van klei en olifantenmest. In dat jaar werd één ei gelegd, dat niet bevrucht bleek, hoewel paringen werden waargenomen. Toen na drie maanden nog geen geluid van een jong gehoord werd, werd het dichtgemetselde gedeelte voorzichtig weggehakt. Het vrouwtje kwam er wat verformfaaid uit en was niet in optimale conditie, na een aantal weken had zij zich echter hersteld.

Bartels (1956) heeft echter in het wild waargenomen, dat alleen het vrouwtje metselt, zonder enige hulp. Ook stelde hij vast, dat het materiaal dat gebruikt werd uit de nestholte zelf

kwam en niet van buitenaf werd aangevoerd. Ook haar uitwerpselen gebruikte het vrouwtje bij het metselen; daartoe drukte zij haar stuit tegen de nestopening en bracht op die manier mest aan tegen de nestingang, waarna de mest met de zijkant van de snavel werd vastgeklopt. Het overige metselmateriaal, vermoedelijk vermolmd hout, werd uit de nestholte gehaald.

Begin december 1979 vertoonde het jaarvogelpaar in Blijdorp opnieuw belangstelling voor het biervat. Ook nu weer plaatsten wij klei en olifantenmest in de voliëre. De eerste dagen hadden zij hiervoor geen belangstelling. Het echte metselen begon op 10 december; vanaf die dag tot ca. 3 februari metselden de vogels met tussenpozen van 2 à 3 dagen. Het mannetje reikte het vrouwtje het materiaal aan dat zij dan op de juiste plaats aanbracht.

Waarnemingen bij het broedhol

Op 29 januari 1980 werd voor het eerst een paring waargenomen. Op 4 februari bleef het vrouwtje in de ton en metselde de gehele dag door, het mannetje hielp aan de buitenkant. Vanaf dit moment was het vrouwtje geheel afhankelijk van het voeren door het mannetje. Door enige schokkende bewegingen te maken bracht het mannetje het voer uit zijn slokdarm omhoog en manoeuvreerde de voerbok naar de punt van de snavel om deze dan aan het vrouwtje te geven. Vanaf het moment dat het vrouwtje in de nestholte bleef, werden meer vrochtrijke vruchten verstrekt om uitdroging te voorkomen (het vrouwtje kon immers niet meer drinken).

Regelmatig werd het dier met een zaklantaarn gecontroleerd en op 21 februari was er een ei gelegd. Op 25 maart 1980 werden er voor het eerst piepgeluidjes gehoord en na voorzichtig kijken in de ton, bleek er inderdaad één jong te zijn. Een week later op 3 april werden er weer geluiden gehoord, hoge en lage.

's Avonds bij nestinspectie bleek er inderdaad een tweede jong te zijn uitgekomen. De jongen groeiden goed en vanaf 10 mei waren er regelmatig drie snavels voor de spleet te zien.

Door de opening was al goed de keelzak van de jongen te zien die geel bleek. De oogkleur van de jongen is lichtblauw.

Vanaf begin juni hoorden we het vrouwtje regelmatig de gedeeltelijk dichtgemetselde ingang bewerken. Op 13 juni 1980 werd er buitengewoon fanatiek gehamerd door het vrouwtje en ook door één van de jongen. 's Ochtends rond 7 uur werd hiermee begonnen en regelmatig vlogen kleine stukjes gemetseld materiaal weg. Om 8.45 uur kwam er enige beweging in de gemetselde 'muur'. Toen de man kwam assisteren duwde hij met enkele forse slagen het gemetselde gedeelte naar binnen.

Na enige minuten kwam 1 jong, het grootste, naar buiten, gevolgd door het vrouwtje. Tien minuten later kwam het andere jong uit de ton. De drie vogels waren in perfecte conditie en hadden een schoon en glanzend verenkleed. De ton was van binnen opmerkelijk schoon, op een aantal slagpennen en wat fruit na.

Het voeden van de jongen

Vanaf 25 maart 1980 werd de voeding veranderd. Aan het normale voer werden toegevoegd: ééndags-ratten en muizen, gevilde ééndagskuikens, hart, tartaar, de laatste twee componenten verrijkt met Sporavit 25 en extra voederkalk om het beendergestel goed te laten ontwikkelen. Dit voer werd driemaal per dag aan de vogels verstrekt.

Agressief gedrag

Vanaf december tot juli 1980 was het mannetje buitengewoon agressief tegen iedereen die zijn volière betrad. Het bleek dan voor de verzorger onmogelijk alleen de volière in te gaan zonder assistentie van een collega. Daarentegen stond het mannetje het toe, dat vrouwelijke verzorgers de volière binnen gingen en zelfs meehielpen het vrouwtje en de jongen te voeren, hetzij door het mannetje te voeren, hetzij rechtstreeks aan het vrouwtje.

Direct de eerste dag na het uitvliegen van de jongen aten ze zelfstandig en werden nog bijgevoerd door het

mannetje en het vrouwtje. Soms was de man erg hardhandig en greep met de snavel één van de jongen bij een poot of bij de keelzak. Een week later, op 23 juni, ontardde de hardhandigheid van het mannetje in het verjagen van de jongen, die in paniek tegen het gaas vlogen. Er werd besloten om de jongen apart te zetten. De jongen waren in staat zich zelf volledig te voeden dus leverde dat geen problemen op.

Ruim een half jaar nadat de ouders begonnen waren met metselen, waren de jongen volledig zelfstandig.

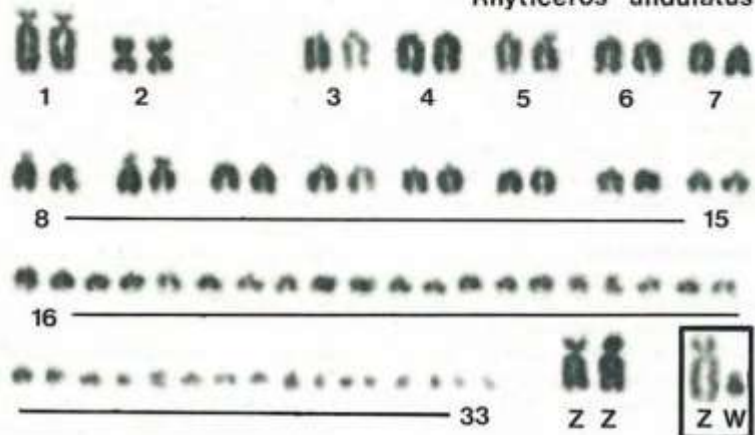
Nesthygiëne

De omstandigheden in een zo beperkte ruimte als de nestholte van een jaarvogel, waarin de moedervogel en de jongen maanden verblij-

ven, zijn zo, dat deze nestholte uiteraard goed schoon gehouden dient te worden.

In normale broedende houding kijkt het vrouwtje door de spleet, bij het defeceren echter, wordt de cloaca voor de spleet gehouden en wordt de staart teruggeslagen over de rug. Met kracht wordt de mest enige meters weggespoten. Zover zelfs, dat niets vermoedende bezoekers onaangenaam verrast werden met mest op de kleding. Aanvankelijk werd de mest van de jongen gebruikt voor het metselen, maar naarmate ze groter werden, spoten zij hun faeces ook meters ver weg. Ze spoten alle drie steeds in dezelfde richting. Nadat de vogels de ton hadden verlaten, bleek deze opmerkelijk schoon te zijn en fris te ruiken.

Rhyticeros undulatus

Deze figuur toont de chromosomen uit een witte bloedcel van een mannelijke jaarvogel. De chromosomen zijn altijd twee aan twee gelijkvormig, en worden daarom in paren gerangschikt. Karakteristiek voor de meeste vogels is, dat ze naast een aantal grote chromosomen een groot aantal kleine tot zeer kleine chromosomen hebben. Omdat deze zeer kleine chromosomen nooit goed van elkaar zijn te onderscheiden, zijn ze in deze figuur niet in paren gerangschikt. Het chromosoomaantal van de jaarvogel bedraagt 68, bestaande uit 33 normale chromosoomparen en het geslachtschromosoompaar. Het enige verschil tussen mannelijke en vrouwelijke vogels is gelegen in dit geslachtschromosoompaar. Mannelijke vogels hebben twee gelijkvormige geslachtschromosomen, hier aangeduid met 'ZZ'. Vrouwelijke dieren hebben twee ongelijkvormige chromosomen in het geslachtschromosoompaar. In het kader is het geslachtschromosoompaar van een vrouwelijke jaarvogel weergegeven. Dit paar bestaat hier uit één Z-chromosoom (gelijk aan de Z-chromosomen van mannetjes) en één W-chromosoom, dat duidelijk kleiner is. Aan de hand van dit kleine verschil kan men het geslacht van vogels bepalen.

De rui

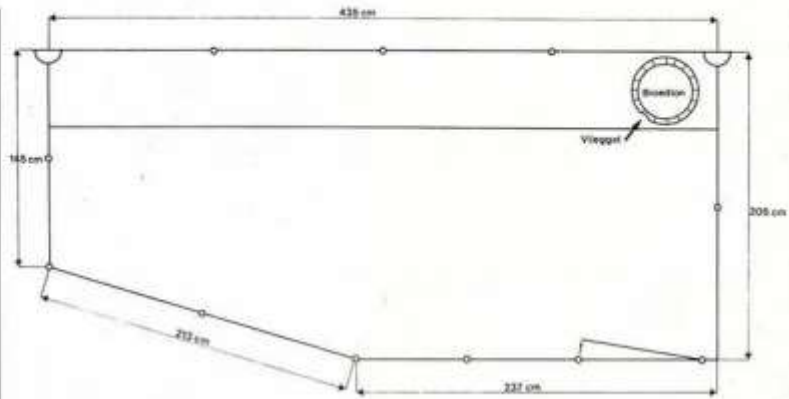
Uit een aantal publicaties (Hutchins 976, Enckel 1970) blijkt dat sommige reushoornvogels geheel of gedeeltelijk ruien gedurende de broedperiode. In Blijdorp is in 1979 en 1980 daarvan niets gebleken. Wel werden een aantal veren gevonden in de nestholten, dit in overeenstemming met hetgeen gevonden werd in de Bronx Zoo in New York.

Geslachtsbepaling van jaarvogels

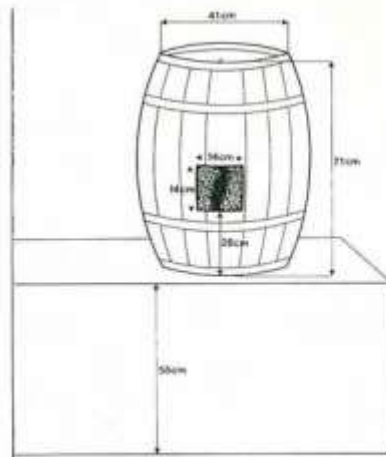
De geslachtsbepaling van volwassen jaarvogels is geen probleem, omdat de geslachten duidelijk in kleur en grootte van elkaar te onderscheiden zijn. De jonge vogels lijken sprekend op de volwassen man en het geslacht is bij deze jonge vogels moeilijk vast te stellen. In Blijdorp worden momenteel twee technieken toegepast om het geslacht te bepalen. Deze technieken worden toegepast als het uiterlijk of het gedrag niet betrouwbaar wordt geacht voor de geslachtsbepaling. De ene methode is endoscopie, (Kaal, 1979, waarbij met een endoscoop (een ingenieus apparaat met een filterglaslensensysteem) in de buikholte van de vogel kan worden gekeken om de aanwezigheid van mannelijke, dan wel vrouwelijke geslachtsorganen vast te kunnen stellen. De andere methode (De Boer, 1978) is het chromosomenonderzoek. De laatste methode werd toegepast bij de jonge jaarvogels. Vier maanden na het uitvliegen werd met een injectienaald ongeveer 1 ml bloed uit een ader onder de vleugel afgetapt.

Dit bloed werd op het laboratorium behandeld en na drie dagen kon aan de hand van de delende cellen het geslacht worden vastgesteld (zie figuur 2). De uitslag van het onderzoek gaf aan dat we twee vrouwelijke vogels hadden gefokt. In samenwerking met andere dierenliefhebbers zullen we proberen geschikte partners te vinden om meer fokparen samen te stellen.

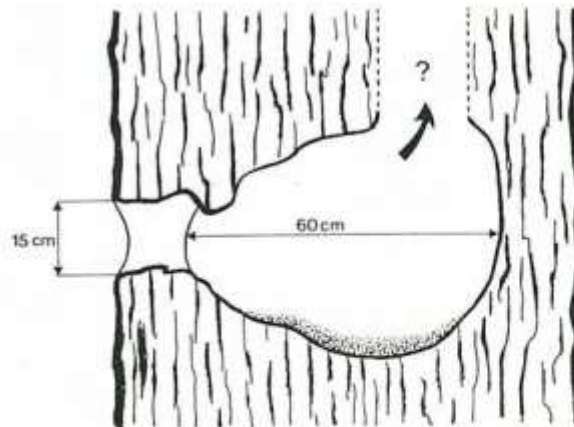
Nu de jonge vogels negen maanden oud zijn is nog steeds niet aan het uiterlijk te zien wat het geslacht is van deze vogels. De toekomst zal leren op welke leeftijd deze vogels het volwassen kleeid krijgen.

Figuur 1. Plattegrond broedkooi jaarvogels. Hoogte van de kooi 3 meter.

Figuur 2. Vooraanzicht broedton Diergaarde Blijdorp. Diameter ter hoogte van vliegpat 53 cm.

Figuur 3. Schematische doorsnede van een broedkooi van de jaarvogel. Breedte broedkom 45 cm. Hoogte (tot stippellijn) 40 cm. Naar: Bartels, 1966.

Verantwoording

Dankzij de toewijding van de dierenverzorgers van de Victoria-regi-serre, J. van Hoek, Mej. M.A.C. Vriens, Mej. A. Weggelaar, G. Es-senberg en F. Reub, is de kweek met de jaarvogels geslaagd. Uit hun mon-delinge en schriftelijke rapportage werd deze tekst samengesteld.

Referenties

- Ali, S. and Ripley, S.D. (1970): Hand-boek of the birds of India and Paki-stan. 4. London: Oxford University Press.
- Bartels, H. (1956): Waarnemingen bij een broedhol van de jaarvogel *Ace-ros u. undulatus* (Shaw) op Sumatra. *Limosa* 29: 1-18.
- Bell, J. and Bruning, D.F. (1978): Breed-ing of the Malayan wreath-billed hornbill at the New York Zoological Park. *Int. Zoo Yearbook* 19: 145-147.
- Benson, W.: Behavioural differences among captive Malaysian wreathed hornbills. *Avic. Mag.*: 98-99.
- Boer, L.E.M. de (1978): Chromoso-men en de geslachtsbepaling bij vogels en zoogdieren, Stichting Ko-ninklijke Rotterdamse Diergaarde, *Zoologische Essays* no. 2.
- Encke, W. (1970): Breeding the red-billed hornbill at Krefeld Zoo. *Int. Zoo Yearbook* 10: 101-102.
- Hutchins, M. (1976): Breeding biology and behaviour of the Indian pied hornbill. *Int. Zoo Yearbook* 16: 99-104.
- Kaal, G.Th.F. (1979): Endoscopische geslachtsbepaling bij vogels. *Onze Vogels* 4: 228-229.

(Foto Biologische Afdeling, Diergaarde Blijdorp.)

Samenvatting van de kweek met jaarvogels

- december 1979 - eerste nestelactiviteit
- 08-12-1979 - klei en mest in kooi-geplaatst
- 10-12-1979 - ♀ metselt met klei en voer
- ♀ metselt regelmatig om de 2 à 3 dagen in ton; ook wel van bui-tenaf
- 10-01-1980 - ♂ toont interesse als ♀ metselt
- 24-01-1980 - blijft het ♀ voor het eerst in de ton als er voer in de kooi wordt gezet; ♂ voert haar
- 29-01-1980 - paring; 's middags metselt ♂ van buiten; ♀ van binnen
- 04-02-1980 - ♀ blijft in de ton; ♂ voert goed; beide metselen de hele dag
- 21-02-1980 - 1 ei gelegd!
- 25-03-1980 - eerste geluiden
- 26-03-1980 - er blijkt één jong te zijn
- 03-04-1980 - verschuivende geluiden hoorbaar in de ton; hoge en lage; er blijken nu twee jongen te zijn
- 08-04-1980 - voor het eerst snaveltje voor de spleet gezien en keelzakje
- 13-04-1980 - gehele hoofd zichtbaar; ogen nog dicht
- 21-04-1980 - ogen open; reageert wanneer de man of een oppasser voor de spleet komt; keelzak ontwikkelt zich
- 26-04-1980 - jong kijkt uit de ton (licht-blauwe ogen) en pakt zelf voer aan
- 01-05-1980 - stoppeltjes gezien op kop en hals; voor het eerst wordt gezien dat de jongen zelf hun mest buiten de ton deponeren; tot nu toe had het vrouwtje met de snavel de mest verwijderd
- 08-05-1980 - 's avonds 2 bakken bijgevoerd; man wordt steeds minder tole-rant
- 10-05-1980 - jongen groeien ontzettend hard; lichtblauwe ogen, valse kop en de keelzak wordt al geel
- 19-05-1980 - drie snavels tegelijk uit de ton
- 20-05-1980 - vrouwtje schuurt met de snavel constant door de spleet
- 25-05-1980 - spleet wordt langzamerhand groter; nu steeds vaker 3 snavels te zien; een jong hakt ook een beetje
- 09-06-1980 - tijdens het voeren wordt het niet meer geduld door de ♀ dat de verzorger het ♀ voert; kleine jaarvogels pakken steeds vaker voer aan
- 11-06-1980 - alle drie vogels in het broedhol hakken op de gemetselde wand
- 13-06-1980 - ♀ en jongen komen uit de ton

Hormonen en hormoonorganen bij vogels

met illustraties van de schrijver prof. dr Anthonie Stolk

Bij een groot aantal levensprocessen spelen in het vogellichaam hormonen een belangrijke rol. Ze worden door bepaalde klieren geproduceerd, uitgescheiden in het bloed en laardoor in het hele lichaam vervoerd. Evenals het zenuwstelsel blijken ze een grote invloed te hebben op de lichamelijke en geestelijke toestand waarin de vogel zich bevindt.

Die hormoonklieren werken overigens nauw met het zenuwstelsel samen: er blijkt niet alleen een wederzijdse beïnvloeding te bestaan, maar beide stelsels worden bovendien beïnvloed door het in- of uitwendige milieu. De term **hormoon** is afkomstig van het Griekse **hormao** dat ik **boodschap** betekent en inderdaad werkt het hormoonstelsel als een soort **chemisch zenuwstelsel**, dat bepaalde boodschappen in het lichaam overbrengt.

Voch blijken hormonen meer dan chemische boodschappers te zijn. Ze zijn bij alle mogelijke levensprocessen in het geding en doen dit gewoonlijk in nauwe samenwerking met elkaar. Die samenwerking is zo ingewikkeld dat men momenteel nog zeker niet op alle punten enig inzicht heeft gekregen.

U heeft het hormoonstelsel evenals het zenuwstelsel een lang verleden achter de rug en stamt uit de beginperiode van het dierlijk leven op aarde. Primitieve lagere dieren (slakken bijvoorbeeld) blijken naast een eenvoudig zenuwstelsel ook al een chemisch reguleringssysteem te bezitten, dat wat zijn functie betreft duidelijk lijkt op het systeem dat hogere dieren en de mens in dit opzicht hebben. Wij hebben hier te doen met verouderde stelsels die zich vroeg hebben ontwikkeld en als gevolg daarvan blijken ze bij alle gewervelde dieren een grote overeenkomst te vertonen. Zo is bijvoorbeeld een bepaald geslachtshormoon zowel bij zoogdieren als bij vogels te gebruiken.

Van de onderzijde van de hersenen bevindt zich het hersenaanhangsel of de **hypofyse**, een hormoonorgaan dat met behulp van hormonen niet

alleen direct het lichaam, maar ook het zenuwstelsel en andere hormoonorganen reguleert. Zo wordt bijvoorbeeld invloed uitgeoefend op de schildklier en de bijrieten en worden de geslachtsorganen tot het afscheiden van geslachtshormonen gestimuleerd. De broedsheid van vogels wordt door een hypofyse-hormoon veroorzaakt dat als **prolactine** bekend staat, omdat het in de krop van duiven de productie van de als babyvoedsel gebruikte **duivemelk** veroorzaakt.

Bij de mens en de zoogdieren blijkt dit **prolactine** de melkproductie te regelen. Opmerkelijk dan ook dat de slijmafscheiding die bij discusvissen als babyvoedsel dient, eveneens door **prolactine** wordt gestimuleerd, zodat deze vissen wel **zoogvissen** worden genoemd.

Gaan wij nu eens uit van een vogel buiten de broedperiode. Zonder overdrijving zou men hem of haar **geslachtsloos** kunnen noemen. Betreft het een soort waarvan mannetje en vrouwtje in het broedseizoen een verschillend verenkleed hebben, dan blijken de dieren in dit opzicht in de winter sterk op elkaar te lijken.

Niet slechts lichamelijke verschillen zijn verdwenen, maar hetzelfde geldt voor bepaalde gedragingen, zoals territoriumactiviteit, imponeergedrag en zang. Er zijn natuurlijk wel vogels die ook buiten het broedseizoen wel wat van zich laten horen en soms wordt ook een voedselterritorium bezet, maar dit dient toch tot de uitzonderingen te worden gerekend. Voorts wijst het lichamenlijk onderzoek uit dat de mannelijke geslachtsorganen en de eileider van het vrouwtje sterk worden gereduceerd,

terwijl de eierstok geen rijpe eitjes bevat.

In dit alles blijkt de hypofyse nu tegen het broedseizoen verandering te brengen. De hypofyse doet dit als **commandant van het chemisch stelsel** overigens niet op eigen initiatief, maar wordt zelf door bepaalde milieufactoren beïnvloed, zoals temperatuur, licht en toename van de daglengte bijvoorbeeld. Maar hoe het ook zij de hypofyse begint een grotere hoeveelheid hormonen te produceren, die de geslachtsorganen in grootte doen toenemen en op hun beurt produceren ook zij hormonen, die als **oestrogeen** (vrouwelijk) en **androgeen** (mannelijk) bekend staan. Rijpe eitjes en zaad verschijnen dan weer en niets staat de paring en de bevruchting van de eitjes nu meer in de weg.

Tijdens de vroege ontwikkeling is het jonge dier of embryo mannelijk noch vrouwelijk. Het blijkt het beide in aanleg te zijn en heeft de mogelijkheid om zich tot een mannelijke of vrouwelijke vogel te ontwikkelen. De embryonale geslachtsorganen spelen hierbij een belangrijke rol, want door deze klieren afgescheiden hormonen bepalen de richting waarin het embryo zich in geslachtelijk opzicht zal ontwikkelen. Brengt men door een injectie bij een zich ontwikkelend embryo mannelijke of vrouwelijke geslachtshormonen in, dan kan een geslachtsverandering in allerlei graden worden veroorzaakt.

Een in erfelijk opzicht **vrouwelijk** dier kan dan een **man** worden en een in erfelijk opzicht **mannelijk** dier een **vrouw**. Gewoonlijk ziet men echter dat na verloop van tijd als de kunstmatig toegediende hormonen min of meer zijn 'uitgewerkt', het dier toch zijn erfelijke aanleg volgt en de tijdelijke **man** weer een **vrouwtje** wordt en het tijdelijke **vrouwtje** een **man**. Bekijken wij de hormoonklieren nu wat nader. De zwezerik of **thymus** die langs de onderzijde van de hals is te vinden, neemt bij het volwassen wor-

den van de vogel steeds meer af en kan tenslotte op enkele bindweefselresten na geheel afwezig zijn. Dit orgaan zou met de groei van de vogel in verband staan, maar aangezien operatieve verwijdering nauwelijks invloed heeft, weet men tot op heden niet precies hoe dit mechanisme functioneert.

Het hormoon **insuline** van met de alveesklier verbonden kliercellen regelt de suikerstofwisseling. Na verwijdering van die kliercellen treden bij **zaadeters** suikerziekteverschijnselen op. Merkwaardig is echter dat die verschijnselen binnen een week weer verdwijnen en dat het gevolg dus tijdelijk is. Verwijdering van de kliercellen bij een eend had **na voeding met vlees** suikerziekteverschijnselen tot gevolg. De vleesetende Amerikaanse oehoe **Bubo virginianus** die wat kleiner is dan onze euraziatische **Bubo bubo**, en in twee kleurfasen voorkomt, blijkt binnen een week aan suikerziekte te sterven, als hij genoemde kliercellen moet missen, wel een bewijs hoe belangrijk zij voor het leven zijn.

Bij vogels is de schildklier als gepaard orgaan zowel links als rechts aanwezig onder de luchtpijp bij de overgang van hals naar romp. Het jodium bevattende schildklierhormoon beïnvloedt de groei, de geslachtelijke ontwikkeling en de stofwisseling. Belangrijke verschijnselen als structuur en kleur van de veren, de groeisnelheid en de rui worden erdoor geregeld. Wij dienen als vogelliefhebbers dus wel degelijk met de schildklier op de hoogte te zijn, al was het alleen maar omdat jodiumgebrek een vergrote schildklier tot gevolg kan hebben. Dit is tenminste bij kuikens het geval, maar het is niet aan te nemen dat het bij andere vogelsoorten principieel anders zou zijn.

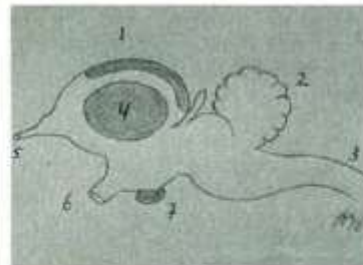
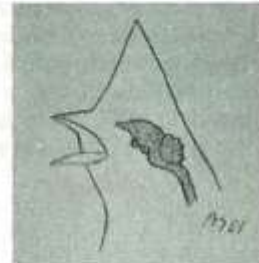
Van groot belang zijn ook de vier bijschildklieren, die met de schildklier zijn verbonden of in de onmiddellijke omgeving van dit orgaan zijn gelegen. Met behulp van een geproduceerd hormoon wordt het calciumgehalte van het bloed en daarmee de beenvorming gecontroleerd. Voor de praktijk dus bijzonder belangrijk, niet in het minst met betrekking tot de groei van het jonge dier.

Dit laatste is ook met de bijnieren het geval, want operatieve verwijdering van deze organen heeft de dood tot gevolg. Het bijnierhormoon blijkt bij vogels dezelfde uitwerking als bij de mens en zoogdieren te hebben: het

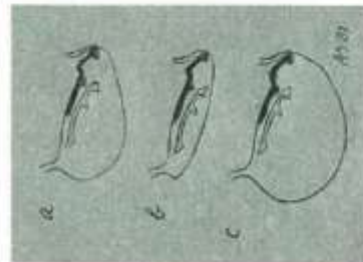
Ligging van de hormoonorganen bij een buulbuul van het geslacht **Pycnonotus**. 2. Hypofyse. 3. Zwezerik. 4. Bijschildklieren. 5. Bijnier. 6. Geslachtsorgaan. 7. Alveesklier.

Ligging van grote en kleine hersenen, alsmede van de hypofyse bij de buulbuul.

Hersenen van de buulbuul in lengtedoorsnede. 1. Schors van de grote hersenen. 2. Kleine hersenen. 3. Ruggemerg. 4. **Corpus striatum**. 5. Reukzenuw. 6. Oogzenuw. 7. Hypofyse.

Algemeen schema van hersenen en hypofyse bij een vis. 1. Voorkwab van de hypofyse (licht). 2. Achterkwab van de hypofyse (donker). 3. Gezichts-zenuw. 4. Tussenhersenen. 5. Hormoonvormende zenuwcellen in de tussenhersenen. 6. Midenhersenen.

Aktiviteitstoestand van de hypofyse-voorkwab bij een vis. a. Hypofyse van een vis met actieve voorkwab, gepaard gaande met een hormoonproductie zoals die in de broedperiode is te zien. b. Kleine, niet-actieve voorkwab in de periode vóór de geslachtsrijpheid en buiten de broedperiode. c. Zeer grote voorkwab, gepaard gaande met een sterke hormoonproductie, zoals die door stimulering is te verkrijgen.

Bloedvaatstelsel in de hypofyse-voorkwab van een vis. De fijne haarvaatjes die hier bij sterke microscopische vergroting zijn te zien, blijken sterk vertakt te zijn en een dicht netwerk te vormen, dat met de kliercellen in nauw contact staat. Het produkt (hormoon) kan op die manier gemakkelijk door het bloed worden afgevoerd en door het lichaam worden verspreid. Bij de stimulering van de hypofyse-voorkwab neemt ook de doorbloeding van het klierweefsel in belangrijke mate toe.

gereedmaken van het lichaam voor actie, bijvoorbeeld voor de vlucht. Bijnierhormonen schijnen bij vogels een belangrijke rol te spelen bij het constanthouden van de hoeveelheid suiker in weefselvocht en bloed.

Door injectie van bepaalde geslachtshormonen is de voorkwab van de hypofyse te stimuleren tot een verhoging van de hormoonproductie. Dit gaat samen met een vergroting van het orgaan, terwijl bij microscopische vergroting een toename en vergroting van de kliercellen zijn te zien. Op die manier zijn vogels eerder tot geslachtsrijpheid te brengen, terwijl de methode ook zijn nut heeft bewezen bij het tot voortplanting brengen van in volière of vitrine moeilijk kweekbare vogels. In het laboratorium zijn met de vereiste apparatuur op die manier uitstekende resultaten te verkrijgen, maar voor de doorsnee-liefhebber geeft dit toch wel enig bezwaar.

Nu kennen wij edelgistspreparaten (**Sanal** bijvoorbeeld) die al geruime tijd bij honden en katten als algemeen tonicum worden gebruikt en voorts om de dieren een gezonde glanzende huid te geven. Het succes dat men hiermee had, bracht ons er jaren geleden al toe om dit preparaat ook bij vissen te gebruiken. Ook hier bleek op die manier het prachtkleed eerder tot stand te komen dan bij de niet-behandelde dieren, terwijl ook een versnelling van de geslachtsrijpheid kon worden bewerksteld.

Toen ons bleek dat de **Sanal**-behandeling een vergroting van de hypofysevoorkwab tot stand kon brengen, gepaard gaande met een verhoging van de activiteit (hormoonproductie), hebben wij de methode bij moeilijk-kweekbare vissen toegepast. Bij een aantal soorten hebben wij hiermee inderdaad resultaat gehad, wat voor ons aanleiding was om de methode ook bij vogels te gebruiken. Ook hier blijkt de toediening heel eenvoudig te zijn. Het edelgistspreparaat kan gemakkelijk met het voedsel worden vermengd en wordt als regel uitstekend opgenomen. Het verkregen succes bracht ons ertoe om momenteel bij elke kweek de edelgistspreparaat toe te passen. Als extra voordeel komt daar het fraaie, glanzende verenkleed van de behandelde vogels nog bij.

Ter illustratie laten wij tevens enige afbeeldingen van de experimenten met vissen zien. In de toekomst hopen wij ook van vogels dergelijke beelden te kunnen geven.

TIEN BESTE BOEKEN

Geweldig om zo'n boek kadoo te krijgen op vaderdag, verjaardag of Sinterklaas. Zo niet, bij aankoop door u zelf is het geld ook uitermate goed besteed.

GRASPARKIETEN HOUDEN EN KWEKEN, H.W.J. van der Linden **f 9,90**
Een eenvoudig 220 pagina's tellende pocket voor een zeer aantrekkelijke prijs. De inhoud, en daar gaat het om, is echter bijzonder goed. De schrijver is er in geslaagd om de toch best wel ingewikkelde materie zeer duidelijk weer te geven. Naast de kweek wordt ook ruimschoots en gedegen aandacht besteed aan huisvesting, voeding, selectie etc. Voor iedere kweker van grasparkieten is dit een onmisbaar boekje waarvan we durven te zeggen dat dit het beste is wat er op dit moment verkrijgbaar is.

HANDBOEK VOOR DE ZANGKANARIE, P. Kwast **f 30,00**
Bij het lezen van dit boek wordt u letterlijk alles duidelijk over het kweken en africhten van zangkanaries. De auteur zelf is al vele jaren een pur sang zangkweker en keurmeester en dat is in zijn 172 tellend boek goed te merken. Hier spreekt de vakman met liefde en met grote kennis van de zangkanarie.

KLEURKANARIES KWEKEN KUNT U OOK, H.J. Veerkamp **f 21,25**
Een recente uitgave die er zijn mag. De schrijfster zelf is een al jarenlang fervent vogelliefhebster en zij heeft talloze kweekresultaten behaald die uniek zijn in de wereld. In een bijzonder duidelijke taal geeft ze haar ervaringen weer en bij het lezen en herlezen van dit boek wordt vooral de liefhebber van zuid Amerikaanse parkieten, maar ook die van andere soortgelijke vogels, dermate geïnformeerd dat erg veel problemen die zich met dergelijke vogels kunnen voordoen al bij voorbaat voorkomen kunnen worden. Het is een 160 pagina's tellend handboek met bovendien een ruim aantal kleurafbeeldingen welke overigens niet zo subliem zijn. Het gaat in deze duidelijk om de tekst en die is ijssterk. Vandaar van harte aanbevelen.

KUNT U MIJ KWEKEN?, Mevr. Spenkeink van Schaik **f 37,50**

Een recente uitgave die er zijn mag. De schrijfster zelf is een al jarenlang fervent vogelliefhebster en zij heeft talloze kweekresultaten behaald die uniek zijn in de wereld. In een bijzonder duidelijke taal geeft ze haar ervaringen weer en bij het lezen en herlezen van dit boek wordt vooral de liefhebber van zuid Amerikaanse parkieten, maar ook die van andere soortgelijke vogels, dermate geïnformeerd dat erg veel problemen die zich met dergelijke vogels kunnen voordoen al bij voorbaat voorkomen kunnen worden. Het is een 160 pagina's tellend handboek met bovendien een ruim aantal kleurafbeeldingen welke overigens niet zo subliem zijn. Het gaat in deze duidelijk om de tekst en die is ijssterk. Vandaar van harte aanbevelen.

PIETPRAAT OVER KLEURKANARIES, J. Kulper **f 25,50**
Bij de presentatie van dit boek werd het al direct de bijbel voor de kleurkanarie kweker genoemd. Geen woord teveel, iedere kweker van kleurkanaries behoort dit boek te hebben, te lezen en te herlezen. Een groot aantal sublieme kleurenfoto's zijn in dit 224 pagina's tellende boek opgenomen en maken het geheel tot een zeer begerenswaardig werk.

PIETPRAAT OVER POSTUURKANARIES, J. Kulper **f 32,50**
Eigenlijk zou over dit boek hetzelfde als over het voorgaande gezegd kunnen worden maar dan toegespitst tot de postuurkwekers. Iedere kweker van deze interessante groep vogels doet zich zelf tekort als hij dit boek nog niet in het bezit heeft. Het is een onmisbaar standaardwerk waarvan de op ware grootte opgenomen afbeeldingen in kleur, van alle rassen, een essentieel onderdeel uitmaken. In totaal 215 pagina's gedegen informatie.

THIEME'S VOLIEREBOEK, C.E. van Berkel **f 49,50**
280 pagina's boordevol informatie over bouw van volière, broedkooien, nestkasten, inrichting kweekkamers en volière, aanschaf, verzorging, voeding van de vogels, alsmede het praktisch kweken van welke vogelsoorten dan ook. Bovendien wordt u ook alle informatie verschaft over training, verzorging etc. van de TT-vogels. Tal van tekeningen en foto's in zw/w en kleur verlevendigen de prettig leesbare tekst. Een praktisch boek dat geen enkele vogelliefhebber kan en mag missen.

VOEDING VAN DE VOGELS, J.P. Holsheimer **f 41,25**
Al meer dan bekend. In dit boek een wetenschappelijke verhandeling over alles wat met voeding van onze gevederde vrienden te maken heeft. Tal van kleurrijke foto's verlevendigen de tekst en maken het geheel tot een niet te missen boekwerk. 212 pagina's.

VOGELS DIE VRAGEN WORDEN OVERGESLAGEN,
Jos van Himbergen **f 22,00**
Het eerst verschenen boekwerk dat geheel handelt over de voeding van de vogels. De tekst is prettig leesbaar en begrijpelijk. Vandaar dat dit boek nog steeds tot de bestsellers behoort.

ZIEKTEN VAN VOGELS, J.P. Holsheimer **f 35,25**
Goede wijn behoeft geen krans. De schrijver verschaft ons letterlijk alles wat we over ziekten van vogels MOETEN weten, willen we tenminste onze vogels op een zo'n verantwoord mogelijke wijze houden. Heel veel prachtige kleurenfoto's verduidelijken ons precies datgene waar we op dienen te letten. 159 pagina's.

MAAK SNEL EEN KEUS EN BESTEL DIRECT. UW GELD IS GOED BESTEED EN NIET ALLEEN U MAAR UW VOGELS VAREN DAAR WEL BIJ. Bestellingen uitsluitend door overmaking van het verschuldigde bedrag en met vermelding van niet alleen uw naam en adres maar ook van de titel(s) van het (de) Boek(en), op giro 1148324 L.n.v. NBvV te Bergen op Zoom. Per omgaande ontvangt u het bestelde FRANCO thuis.

vang ze per twee

Vang ze per twee

Onder deze titel wou ik een door toeval merkwaardige foto laten zien en tegelfdertijd eens uw aandacht vragen over een onderwerp dat niet zonder belang is in onze vogelliefhebberij. Wel beste vogelvrienden na al onze goede inspanningen in de wintermaanden om onze gevleugelde vrienden alles te geven wat ze nodig hebben voor een goede gezondheid, is ons werk nog niet helemaal af, vooral als wij zouden nalaten om ons ervan te overtuigen of er zich niet ergens een MUIS heeft gevestigd.

Ja ik hoor het u al zeggen, ik heb geen muizen, ik heb er nog nooit een gezien enz. Wel dat heb ik ook altijd gedacht en werkelijk drie volle jaren heb ik er geen gezien tot de laatste winter. Mijn volière heeft een betonnen vloer (binnenhokken) en betonplaten als zijwanden maar toch vindt dit geniepig beestje wel ergens een spleetje of iets dergelijks om zich te verbergen.

De muizen moeten wij radicaal bestrijden, want ze kweken beter dan gelijk welke vogel! Ik weet wel, op het eerste gezicht hebben wij daar weinig last van, je ziet ze niet en veel eet zo'n klein beestje ook weer niet. Maar bij nadere beschouwing kunt u best wel op uw hoede zijn, want het gevaar voor een zeer ernstige en besmettelijke ziekte wordt van dag tot dag groter naarmate het muizenbezoek toeneemt. Vooral bij bezoek in de zaadopslagplaats, de voederplaats, en dan zeker de voederbakjes zelf.

Jonge muizen zijn nog niet zindelijk zodat ze overal hun uitwerpsels kwijt willen. Hun plasjes zijn wel rap opgedroogd, maar zeker niet minder gevaarlijk, met daarbij het reukje nog. Dit zijn dan van die zaken die wij niet kunnen zien maar des te gevaarlijker zijn.

Zij kunnen daardoor onze vogels belagen met ziekten en dat moeten wij vermijden door met regelmaat een speurtocht naar de muis te ondernemen.

Zijn of er niet zijn, schaden doet zo'n controle zeker niet.

Hoe gaat men nu te werk bij vaststelling van hun aanwezigheid, en dit is dan meestal door het vinden van hun kleine gaatjes of hun uitwerpsels of stuk gebeten spul. Er zijn voor mij drie verschillende mogelijkheden om ze te bestrijden.

Ik zou het liefst als eerste de minst omslachtige methode, met toch wel redelijke doeltreffendheid, aanbevelen, en dat is vergiften. Hoe gaan wij dit in de praktijk doen. Men koopt een goed ratten-muizen vergif, doen er een weinig van in een doorschijnende fijne plasticfolie, maken er een zakje van en stoppen dit in zijn geheel in het gaatje waar de muizen zich in bevinden, dekken af met een gepast voorwerp zodat onze vogels er zeker niet bij kunnen, dit laatste vooral niet vergeten. De muis zelf zal wel het tegen vocht beschermde vergif naar zich toe bijten, met het gevolg dat er een bloedziekte bij haar optreedt welke een langzame maar zekere dood tot gevolg heeft en daarmee is de zaak rond. Bij vergiften dienen wij wel enkele punten onder ogen te houden. Als bijvoorbeeld nadien deze op sterven na dode muis in onze volière komt en zou aangbeten worden door b.v. parkieten, pennanten of halsbandparkieten schrikken daar niet voor terug, of ze komen in een volière waar zich gaaïen en of andere vleesetende soorten bevinden deze ook onherroepelijk zullen dood gaan bij het naar binnen werken hiervan.

Wat de tweede bestrijding betreft, deze is wel de meest storende voor de vogels namelijk met voldoende water de muizen uit hun schuilplaats gieten zodat ze bij het te voorschijn komen gedood kunnen worden. Dat dit alles niet ongemerkt in de volière plaats heeft moet u zich wel kunnen voorstellen, daarbij dient u dan zeker niet bang te zijn, om over snel zijn nog maar te zwijgen!

Als derde bestrijding is er het opzetten van muizevallen. Iedereen heeft dit al wel eens gedaan en weet dat een muisje nu ook niet zo veel vertrouwen stelt in die spullen. Het kan daarom meerdere dagen duren eer wij succes zullen hebben. Het is ook zo dat het vangtuig na elk succes steeds reukloos dient gemaakt te worden. De reuk door het dode dier achtergelaten moet met heet water afgewassen worden.

Dat ook bij het opstellen van gevaarlijke muizevallen, aan een bescherming voor onze vogels dient gedacht te worden hoeft geen betoog. Voor wat betreft het te gebruiken lokaas zou ik willen stellen, gebruik geen kaas of andere middelen welke in uw volière **niet** voorkomen, maar gebruik gewoon zaden die ze reeds geïmagineerd hebben b.v. zonnebloempitten - mais - hennep enz. Prik deze vast door een duimspijker en overheen te drukken of met een drietal heel kleine nageltjes. Waar ik ook succes mee had, zoals op de foto te zien is, was het gebruik van varkensvet met daarin enkele hennepzaden gedrukt, en met daar overheen gedeeltelijk een duimspijker zodat ze dit niet volledig konden weg eten zonder aandrukken. In 't kort zou ik willen bijvoegen gebruik de dode muis dan om in een inkruprattenval op te hangen en plaats deze val achter of opzij uw volière. Vooral liefhebbers die nog aan open terrein wonen kunnen dan grote vijanden vangen. Deze laatsten eten ook wel mutzen, maar nog liever een van onze kostbaarste vogels. Daarom vrienden wees op uw hoede en denk er aan het is beter te voorkomen, dan het te overkomen. Moest u weten hoeveel jonge vogels er jaarlijks door muis en rat nooit volwassen zijn geworden. U zou er wel van opkijken. Daarom, een gewaarschuwd liefhebber telt voor twee. Veel succes.

Andre Bruggeman

op verzoek van. . . . .

De heer De Kort uit Drunen vraagt informatie over dominant-wit, hij meent dat deze kleurslag tot de moeilijke behoort. Buitendien meent hij dat juist over deze kleurslag helemaal niets gepubliceerd is en wordt, mede daardoor zou deze bijna niet meer voorkomen en welhaast gedoemd zijn geheel te verdwijnen.

Gelukkig geeft de brieven-schrijver ook vrij exact aan waar de schoen werkelijk wringt, op zijn keurbriefjes staat ieder jaar opnieuw: **TE VEEL AANSLAG**.

Uit de wijze waarop de brief van de heer De Kort is geformuleerd kan worden afgelezen dat hij zijn ziel en zaligheid heeft verpand aan de dominant-witte, onmiskenbaar, evenzeer kan geconcludeerd worden dat hij een aantal zaken over het hoofd ziet in zijn enthousiasme.

In ons eigen lijfblad 'Onze Vogels' is ook over de dominantwitten regelmatig voorlichting gegeven, ondergetekende maar ook anderen hebben deze kleurslag besproken. Daarnaast worden deze vogels zelfs in het eenvoudigste boekwerkje over kanaries behandeld, mijns inziens is ruim voldoende voorlichting voorhanden. De Kort spreekt over een 'moeilijke' keurslag, ik hoop dat u me toestaat het daar NIET mee eens te zijn. Nog altijd ontgaat me waarom sommige kleurslagen moeilijk genoemd worden, dat zou inhouden dat er ook makkelijke zijn, dat is een misser van de eerste orde. Het is in IEDERE kleurslag moeilijk om echte toppers te fokken, dat is een door de praktijk bewezen gegeven. Het maakt niets uit of we het hebben over een goud-groene, een oranje-rood-bronspastelivoorschimmel, of een dominant-witte, 't is allemaal moeilijk of... allemaal gemakkelijk!

Ieder jaar opnieuw staat op de keurbriefjes van dK's vogels te lezen dat ze 'te veel aanslag' laten zien, ik ga er van uit dat die bemerking terecht gemaakt werd. Dat noopt mij te veronderstellen dat uit deze bemerking geen lering is getrokken, toch worden juist daarom zulke bemerkingen op een keurbriefje gezet. Op het moment dat ik zo'n bemerking aan zou

treffen op het keurbriefje van mijn vogels zou ik daaruit concluderen dat IK iets niet goed doe (of gedaan heb). Een bestraffende vinger, wijzend op de aanslag, kan de volgende oorzaken hebben:

1. de fokparen zijn zo samengesteld dat de jongen makkelijk iets te intensief worden;
2. er wordt gebruik gemaakt van dubbelgeelfactorige ouderdieren;
3. de samenstelling van de voeding is verkeerd.

In alle drie de genoemde oorzaken verkrijg ik met welhaast onaantastbare zekerheid jonge dominantwitten die op hun keurbriefje een aanmerking krijgen over de aanslag, als in één ouderpaar twee (of alledrie) van zulke factoren meespelen durf ik er best vergif op in te nemen dat de jongen NIET goed zullen zijn! Omwille van de voorlichting lijkt het nuttig om eens wat dieper in te gaan op de gesignaleerde 'foutparingen', eens kijken waar dat toe leidt.

1. Dominantwitten zijn het mooist als ze matig intensief danwel half-schimmel zijn, dat vermindert de kans op te veel aanslag. Fokparen zouden dan zo samengesteld moeten zijn dat van

intensieve ouderdieren géén gebruik wordt gemaakt, het is veel beter om half-intensief x schimmel te paren (of omgekeerd). Zo'n paring levert voldoende jongen op die de gewenste bevederingslengte zullen laten zien. Pas als door jarenlang op deze wijze koppelen de bevedering te lang blijkt te worden is de intensieve broodnodig om dat te corrigeren;

2. Het gebruik van dubbelgeelfactorige ouderdieren is te vergelijken met achteruit fietsen, leuk om te zien maar weinig effectief. Denk erom, er bestaan véél meer dubbelgeelfactorige niet-intensieven dan u maar durt te dromen! Iedere geelfactorige niet-intensieve vetstofvogel heet 'strogeel', in werkelijkheid bestaan er maar weinig vogels die het predicaat strogeel terecht mogen dragen. Strogeelen zijn bij uitstek geschikt om gebruikt te worden voor de fok van dominant-witten, vraag me echter niet waar u ze vandaan zou moeten halen. Gebruik in ieder geval steeds vogels met een zo zwak mogelijk geelbezit of paar wit x wit. De ivoorfactor is niet geëigend voor de fok van dominant-wit, de praktijk heeft dat voldoende aangetoond, de witten met ivoorfactor zijn in de meeste gevallen smoezelig;

3. De voeding is van invloed op het kleurbeeld, verkeerde voeding kan voor witten funest zijn. Wanneer uw dominant-witten een voeding voorgeschoteld krijgen die erg veel luteïne/zeaxanthine bevat, dan wordt de vorming van geel gestimuleerd, soms in sterke mate. Muurt, maisproducten, carotenoïde toevoegingen, en sommige onkruidzaden werken als 'versterker' voor geel, deze zijn dus voor witten 'averechts' werkend!

De fok van dominant-witten vraagt van de eigenaar steeds opnieuw een zorgvuldige toepassing van de aangegeven drie punten, als daar rekening mee gehouden wordt komt er zéker een jaar dat u geen aanmerkingen meer krijgt over de aanslag van uw dominant-witten, **SUCCES!**

JK

voor de zangkweker

door W. Ouwersloot

Het is een drullerige zondagmorgen in juli, wanneer ik de pen oppak om geïnspireerd een stukje voor 'ONZE VOGELS' te gaan schrijven. Automatisch dwalen je gedachten dan af naar de komende tentoonstellingen, die nog ver weg lijken maar o zo dichtbij blijken te zijn. De laatste tentoonstellingen zitten nog vers in je geheugen, terwijl wij dit broedseizoen alweer achter de rug hebben. Wanneer u dit schrijven onder ogen krijgt is het alweer november en is de eerste tentoonstelling voor sommige kwekers alweer verleden tijd. Mocht u zich in dit jaar voor het eerst op de zangsport hebben geworpen, dan is dit alleen maar toe te juichen. Temeer daar onze mooie zangsport enkele jaren geleden in een impasse is geraakt door oorzaken zoals kleurkweek gaan beoefenen, bastaarderding met diverse soorten sijen, kweken met grote parkieten enz. enz.

Nu is het toch verheugend om te zien dat vele kwekers weer interesse zijn gaan tonen voor de zangsport, gezien ook de vele verenigingen die voor het eerst zangvogels vragen op hun vraagprogramma. En dan te bedenken dat de zangsport de peetoom is van de totale vogelliefhebberij zoals hij vandaag de dag beoefent wordt. Want nadat de fransman Jean de Bethancourt in het jaar 1406 de eerste kanarievogel ontdekte, heeft het nog enkele honderden jaren geduurd voordat men ontdekte dat daar superieure zangvogels uit te kweken waren.

Het was omstreeks 1860 dat de duitser Wilhelm Trutte uit Andreasberg - Harzgebergte - wereldbekendheid kreeg met eigen gekweekte zangvogels waaraan de kanarie zijn naam ontleende, namelijk 'harzer'. Zijn vogels kregen bekendheid door de lange gebogen holrollen, lange klingelrollen, en matige knorren. Maar ook de duitse heren Erngas, Völkman, en Brandner, hebben baanbrekend werk verricht om de harzerzangvogel op een hoger peil te brengen.

Wij zouden geen nederlanders zijn geweest, als wij geen voormannen hadden gehad om ook hun steentje bij te dragen ter vervolmaking van het kanarielied. Ook wij hadden onze

grote mannen, het zou niet fair zijn hun namen niet te noemen om maar nooit te vergeten het vele werk dat ze gedaan hebben voor **Onze** liefhebberij.

Dat waren de heren Kulter uit Heerlen, Buis uit Den Haag, Braam en Schoonwater uit Nijmegen en nog wel enkele anderen.

Op elke tentoonstelling moet u voor uw eigen kooien zorgen. Vóór de wedstrijd goed schoonmaken, met schoon zand, glaasjes schoon geboend, desnoods met chloor, zodat alles in een onberispelijke staat verkeert, waardoor je onze tegenstanders (want die zijn er ook) geen stok in de handen geeft om te slaan. En wat de voeding betreft, geen insteekglaasjes tussen de tralies met zachtvoer, en geen hennep in uw zaadmengsel waardoor uw vogel tijdens de keuring met een hennepkorrel zit te spelen. Uw vogel krijgt dan een N.G. (niet gezongen), en de keurmeester krijgt er de P. in, wanneer hij de vogel niet aan het zingen krijgt.

Wanneer u uw vogels, om ze uit elkaar te houden, een gekleurd knijpringetje hebt gegeven, haal die er vóór de wedstrijd af, want dergelijke vogels mogen niet gekeurd worden. Zo'n vogel komt niet eens op de keurtafel, en wanneer u een bereid-

willeg tentoonstellingsbestuur heeft die voor u de ring verwijdert, zult u wel begrijpen dat zo'n vogel toch niet tot zijn uiterste kan gaan omdat hij uit zijn ritme is gehaald. Het is maar dat u het weet.

Hopende dat u alles leest wat de zang betreft, zal u het verslag van de T.C. (technische commissie) zang, in het julinumnummer, niet ontgaan zijn. Ook ik wil u wijzen op het gebruik van een klankbord.

De voordelen voor de kwekers zijn legio en de kosten kunt u onder de post nihil schrijven.

Wij hebben het aan de vooruitziende blik van de t.c. te danken, dat het gebruik van het klankbord is ingevoerd. Het is **nog** niet verplicht maar het wordt van harte aanbevolen.

Het is aan u kwekers, om thuis uw vogels er mee af te richten. Zorg, waar u uw vogels instuurt dat er voor elke keurmeester een klankbord aanwezig is. Wij als keurmeesters zullen trachten om alle vogels met gebruik van een klankbord te keuren, om zo tot een objectieve en uniforme keuring te komen.

Hopende dat ook u de waarde daarvan inziet en dat ook dit nieuwe u aanspreekt, wens ik u allen een fijn wedstrijdseizoen 1981 toe.

Dan te bedenken dat de gulden toen duur was, economisch een slechte tijd, geen of heel weinig lektuur over de zangsport en dat al dat baanbrekend werk moest geschieden op feeling en inzicht. Die tijd is niet te vergelijken met vandaag de dag. Nu maak je een telefonsche afspraak en je gaat met een paar kweekstellen naar huis. Wij hebben vogelverenigingen, keurmeesters, een prachtig maandblad 'ONZE VOGELS'; een bond met 50.000 leden, en ga zo maar door. Wat zeer belangrijk is, wij kunnen ons de Mendelse wetten eigen maken en vele kwekers maken daar terecht gebruik van want zonder deze wetten is het haast onmogelijk om met

topvogels op de wedstrijd te komen. In de jaren twintig waren dit duivelse wetten waar geen mens zich voor interesseerde, behalve dan de mensen met namen die wij nu nog met ere noemen. Ik ben in het bezit van een prachtig boekje geschreven door H.M. Schoonwater gedateerd 1935. De titel luidt: 'Van leerling tot meester'. Alleen de titel stemt al tot nadenken.

In zijn voorwoord bij de tweede druk schrijft hij, en ik citeer letterlijk: 'Ondanks de vele bestrijding die de toepassing van de Mendelsche erfelijkheidstheoriën bij de zangkanarie teel aanvankelijk heeft ondervonden en nu nog ondervindt, zijn wij altijd overtuigd geweest, dat de tijd eens zal komen, dat ook dit nieuwe zich baan breekt.

En thans lijkt ons die tijd niet meer ver af te zijn, voor al nu, zoals wij nog onlangs met genoegen constateerden, ook onder intellectuelen de belangstelling in onze liefhebberij toeneemt, en de vraag naar voorlichting op dit gebied steeds levendiger wordt'.

Ja geachte zangkwekers, proeft u óók de vooruitziende geest uit het hierboven geschreven voorwoord dat in het jaar 1935, ondanks de felle tegenstand toch maar geschreven is en wat voor de meeste kwekers vandaag de dag de gewoonste zaak van de wereld is. Wanneer je op zo'n wijze jonge vogels kweekt, schrijf je als het ware geschiedenis en dan zullen de resultaten op de wedstrijden niet uitblijven.

Wilde ik u iets vertellen over de tentoonstellingen, dan ben ik toch ver afgedwaald in de historie. Toch leek mij dit interessant genoeg, om u dit te vermelden.

De tentoonstelling, de één noemt het een wedstrijd de ander een show, laten wij het maar bij het laatste houden, daar kunnen wij aan mee werken door met onberispelijke schone kooien te komen, met schone zitstokjes diameter 14 mm. (Even terzijde). Ik zag eens een show, daar zaten enkele harzers op heggetakken. Die kweker wilde natuurlijk ook méédoen en op de avond van inbrengen kwam hij tot de conclusie dat hij nog geen zitstokjes had.

Geen nood, hij had nog een heg in de tuin staan, en dat van die zitstokjes was gauw geregeld. U zult begrijpen dat wanneer u zo'n mentaliteit bezit, u dan nooit de hoogste verwachtingen mag koesteren.

Hoppen, interessante vogels maar wel met een luchtje

De directe aanleiding voor het schrijven van dit artikel is het plaatje van de hop dat wij, als illustratie, hebben geplaatst bij het artikel 'Bij onze vogels op vakantie' opgenomen in het juninummer van deze jaargang op pagina 272. Er zijn enkele leden die wat meer over deze vogelsoort willen weten en om een artikel daarover hebben gevraagd. Een regenachtige vakantiedag bood mij gelegenheid om aan dat verzoek te voldoen.

De hoppen behoren tot de familie Coraciiformes, de scharrelaars, waartoe onder anderen ook de ijsvogels en de bijeneters behoren. Als onderfamilie verkregen zij de naam Upupidae. Het is een betrekkelijk kleine groep met naast de mominaatvorm nog een zestal ondersoorten. Ze komen voor in Europa, Azië en Afrika. **Upapa epops epops**, Europa; **U.e. orientalis**, Noord India; **U.e. ceylonensis**, Zuid India; **U.e. saturata**, Mongolië; **U.e. longirostris**, Oost India en Birma en dan **U.e. africana** en **U.e. senegalensis** in respectievelijk oostelijk en westelijk Afrika.

De hoppen onderscheiden zich van de overige onderfamilies door hun

lange en spitse snavel alsook doordat de binnenste twee voortenen aan de basis zijn vergroeid.

Overal waar ze voorkomen zijn het opvallende vogels. Niet alleen door hun overwegend bruine kleur, maar vooral door de met zwart toegespitste veren voorziene kuif die zich als een waaijer, vanaf de snavel tot het achterhoofd, op de kop bevindt. Even opvallend zijn echter ook de zwarte en witte banen op vleugels en staart.

De hop is een al eeuwen bekende vogel en is, zo men nu wel kan stellen, in al die honderden jaren nauwelijks veranderd.

Heel vroeger werden ze nogal eens genoemd in verband met het bovennatuurlijke en de magie. Wat later, in

de middeleeuwen, bevolen waarzeggers het gebruik van brouwsels van verschillende organen aan om gezichtsvermogen en geheugen te verbeteren. Gelukkig is dat thans niet meer het geval; alleen is wel gebleven dat het nog steeds een 'vreemde' vogel is welke jammer genoeg in ons land maar heel zelden voorkomt.

Wat de Europese soort betreft, zullen we in zuidelijker landen moeten zijn om ze te kunnen waarnemen. Overigens, zelf heb ik in de winter van 1958/1959 langs een spoorlijn onder de gemeente Bergen op Zoom een dood exemplaar gevonden.

Het meest houden ze zich op in open landschappen, vaak solitair en zelden met meer dan 2 of 3 soortgenoten.

Naast wat hoger voorkomende insecten die ze uit de lucht 'plukken', zoeken ze hun voedsel voornamelijk op de grond. Met hun spittende snavel krijgen ze dan wormen, larven, mieren en andere insecten te pakken. Nestelen doen ze bij voorkeur in een boomholte, maar ook wel in nissen van muren en gebouwen, in hopen in de grond, termietenheuvels etc.

Een legsel bestaat uit gemiddeld 4 tot 6 blauwachtig gekleurde eieren die overigens al heel snel, door ontlasting en dergelijke, bruin worden. Alleen het wijfje broedt en de broedduur bedraagt 17 dagen. In die periode brengt het mannetje haar voedsel. Als de jongen uit het ei komen hebben ze slechts een zeer dun donskleedje. Het duurt dan zo'n 7 tot 8 dagen eer er van werkelijke veergroei sprake is. Dan pas verlaat het wijfje het nest, eerder beslist niet. De man houdt zich constant bezig met het zoeken naar voedsel en het voedseltransport. Hij snavelt dat over aan het wijfje die het op haar beurt weer aan de jongen geeft.

Ongeveer 3-4 weken blijven de jongen in het nest waarin het dan inmiddels een enorme stinkboel is geworden. Ontlasting en voedselresten worden nooit geruimd en vormen dan met de grasstengels en dergelijke materialen, waarmee de nestholte van een zachte bodem is voorzien, een rottende en stinkende laag. Die stank kan nog worden verergerd als het wijfje haar stuitklier bewerkt. Deze scheidt dan een geweldig stinkende, naar muskus ruikende stof af.

Naar men aanneemt heeft dat dezelfde functie als bij het stinkdier, bescherming van 'huis en haard'.

Het is vanwege de luchtjes dat er enkele Nederlandse volksstammen aan deze vogelsoort zijn gegeven welke bepaald niet vleidend zijn. Wat te denken van stronthaan en scheithop; het zijn wel alleszeggende namen.

Als de jongen uitvliegen gelijken ze het meest op het wijfje. Zij is namelijk kleiner dan de man die ongeveer 30 cm groot is, en dat is het enigst zichtbare verschil tussen beide.

De roep klinkt als 'hoep-hoep' en zo wordt hij ook in Zuid Afrika genoemd. Charles Everitt, een bekend Engels vogelliefhebber, auteur en tekenaar, heeft verschillende malen met de hop gefokt. Hij vertelt daarover het volgende:

Het broedgeval wat ik u wil vertellen betrof dat met de Aziatische hop, *U. e. longirostris*. Ze zijn ongeveer 30 cm groot waarvan de snavel 6.5 cm uitmaakt. Het voornaamste verschil tussen man en pop vormt volgens mij de lengte van de kuif. Bij de verschillende paren die bij ons hebben gebroed, heb ik waargenomen dat de man negen paren zwart gepunte kuifveren heeft en de pop zeven. Of dit een zeker onderscheid is durf ik echter niet te zeggen. Niettemin heb ik bij twee koppels ook de jongen daarvan met behulp van dat gegeven kunnen sexen.

Omdat het hollenbroeders zijn, hadden wij oude boomstammen met nestgaten van spechten in de volière geplaatst en hierin kwamen de vogels gemakkelijk tot broeden. Het legsel bestaat uit 4 of 5, soms 6 licht-

blauwe eieren van 25 x 16 mm. De broedtijd bedraagt 16 tot 17 dagen, tijdens welke periode de pop alleen broedt, althans zeker op de dag. De pop wordt in die tijd door de man gevoerd. Het was vrij moeilijk om de jongen in het nest waar te nemen. Enerzijds omdat het nest diep gelegen was, anderzijds omdat de pop vrijwel niet van het nest kwam. Toch heb ik kunnen zien dat ze met licht dons bedekt waren en dat de snavel stomp was en zware witte merktekens vertoonde. Deze witte merktekens werden steeds zwaarder naar mate de vogels ouder werden. De man was zorgzaam en bracht steeds voedsel naar de pop die het dan aan de jongen voerde. Omdat ze erg korte tongen hadden, namen ze het voedsel in de snavel, gooiden het dan omhoog door het kopje achterover te slaan om het vervolgens met open snavel op te vangen en het in de keel verdween. Het voedsel bestond uit levende meelwormen, krekels, moten, kevers en andere insecten die ze zelf in de volière vingen. Als de jongen na 23 dagen het nest verlaten, lijkten ze veel op de ouders, alleen de kleur is wat zachter, de snavel niet zo lang en de kuif nog niet volledig uitgegroeid. Na zes maanden echter, waren ze niet meer van de oudervogels te onderscheiden en met tien maanden bleken ze reeds broedrijp te zijn. De hop is een rustige volièrevogel die zonder bezwaar met andere vogels kan worden samengehouden. Er wordt beweerd dat ze moeilijk aan bepaald voedsel te wennen zijn, maar ik heb dat ondervonden door holle appels te vullen met meelwormen. Na korte tijd pikken ze aan de appels, komen dan de meelwormen tegen en pikken die ook mee. Na korte tijd zullen ze op deze manier alles eten hetgeen niettemin wel extra werk en geduld vraagt'.

Tot zover het verhaal van Everitt. Zij met nadruk vermeld dat het in ons land niet is toegestaan om de hop als kooivogel te houden. Hij is volledig beschermd.

De bij dit artikel opgenomen kleine kleurenfoto's, zijn afkomstig uit Zuid Afrika en zij tonen u de ondersoort *U. e. africana*.

Hoppen, uiterst interessante vogels maar wel met een luchtje.

C.E. van Berkel

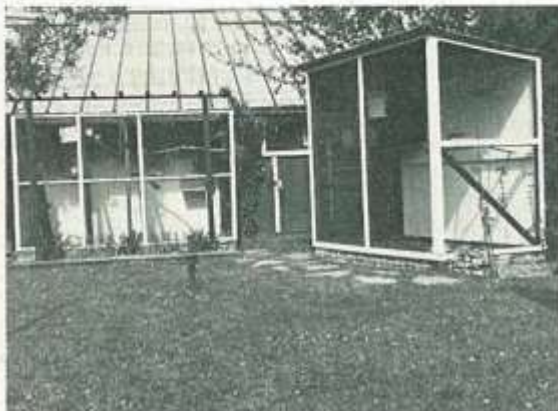

de voliere van de maand

De gebroeders Huijts, Rijsburgerweg 32 in Voorhout, hebben het houden en fokken van vogels als het ware met de paplepel ingekregen. Het is in hun familie altijd al een bezigheid geweest die midden in de belangstelling stond. Vandaar ook dat het voor hen niet zo moeilijk was om ergens op het grote erf een plaatsje voor een voliere te vinden. De beste locatie was tegen de zijmuur van een pand, maar dan zou een rijkvertakte druivenstruik het onderspit moeten delven. De oplossing werd gevonden door de voliere ruim 40 cm van de muur af te bouwen. Het kostte wel wat meer hout omdat de voliere toch een achterwand moest hebben, maar de druif hield voldoende lucht en licht om in tact te blijven. De fundering is gemetseld, vijf lagen steen waarvan drie lagen ondergronds. Daarop werd van 5x5 cm

balkjes het geraamte in elkaar gezet en met oude houten deeltjes de zijwanden en de achterwand betimmerd. Het front werd bespannen met dubbeltjesgaas en het dak werd met latwerk en rubberoid afgedekt. De voliere werd ingedeeld in vier vakken, twee van 1.50 en twee van 0.75 m breed. De hoogte van de voliere is ruim twee meter. Later zijn de middelste twee vakken met ongeveer

één meter verlengd zodat er als het ware een front met een portaalje ontstond. Deze aanbouw is ook van boven met gaas bespannen zodat de vogels in die twee vluchtjes ook van een regenbui kunnen genieten. Door de frontlijn met een gemetselde keienrand recht te trekken, zijn ter weerszijden van de uitbouw twee bloembakjes ontstaan die in de zomer rijkelijk met eenjarige bloeiende plantjes worden beplant. Agaporniden, splendidparkieten, prachtrosella's, zebra- en diamantvinken vormen de levende have. Vooral de rosella's hebben het dit jaar bijzonder goed gedaan en voor een groot aantal nakomelingen gezorgd. Zij nog opgemerkt dat het broedblok voor de rosella's zich achter de achterwand bevindt. Voordeel hiervan is meer ruimte in de voliere. Nadeel vinden wij dat je wel heel erg goed moet uit-

SCHERPE MAAGKIEZEL

1. fijn - voor kleine zaadetende vogels
2. grof - voor grote parkieten - duiven - fazanten.

Uw vogels hebben geen tanden....
Wel een spiermaag. Zorg dat er
SCHERPE KIEZEL in zit....!

VERKRIJGBAAR IN DIERENSPECIAALZAKEN
Waar niet verkrijgbaar bellen naar:

F. THIJSEN MILL

Telefoon 08859-17 37 b.g.g. 14 18 - Postbus 29

NOG VOOR DE OUDE PRIJS koopt u onze

AUTOMATISCHE DIMMER REGELAAR-SCHAKELKLOK

Voorkomt opschrikken door plotseling licht,
regelt in plm. 30 minuten licht/donker.

ADR + schakelklok f. 150,00
Klubs, afd. bij aantallen reductie.

Vraag inlichtingen:

VOLTONTRONICS

Telefoon 080-58 11 57

kijken dat er geen vogels ontsnappen. Zelfs amper uitgevlogen of juist tegen het uitvliegen zijnde jongen kunnen al in korte tijd een verrassend eind weg vliegen. De broeders hebben overigens nog twee volièrès, die u ziet afgebeeld op foto 2. Qua uitvoering en materiaal zijn ze van hetzelfde type. Ook hierin worden parkieten gehouden en wel kakariki's, roodrug- en valkparkieten en eveneens met goed succes. Houden zo broeders!

En dan nu de kweekruimte van Leen van Wijk, Burg. Verweijlaan 35 in Geldermalsen. Hij is lid van De Kwieke Kwekers, onze afdeling in Meteren. Het is weer heel anders dan dat we gewend zijn. In het voorjaar raapte Leen moed en middelen bij elkaar en toog aan de slag. Hij wilde een goede kweekruimte voor zijn kleurkanaries bouwen en, getuige de foto's is hij daar uitstekend in geslaagd. Na het uitzetten en het leggen van de fundering, bouwde hij van houten deeltjes een riant onder-

komen voor zijn gevleugelde vrienden. Het geheel werd niet minder dan 6.70 m lang, 3 m breed en 2.80 m hoog. Aan de voorzijde werd een tweetal ramen geprojecteerd en de toegangsdeur in de linkerzijwand. Zie foto 3. Het dakbeschot werd met rubberoid bekleed. Het interieur werd geheel betimmerd en tussen buiten- en binnenwanden is er isolatiemateriaal aangebracht. Ook de ramen zijn voorzien van dubbel glas. Vervolgens werd de ruimte ingedeeld in een drietal vluchten; twee van 1.40 x 1.85 m en een van 2.90 x 1.30 meter. Zie foto 4. Op foto 5 ziet u de opstelling van de broedkooien. In totaal zijn er 20 gemaakt, elk met een inhoud van 40 x 40 x 40 cm. Als men de kweekruimte betreedt, komt men eerst in een halletje, zodat bij het openen van de buitendeur niet steeds een koude golf de kweekruimte binnenkomt. Juist aan het begin van het broedseizoen was alles klaar en kon het fokken van bronzen, rode- en zalmkanaries beginnen. Tijdens de

winter en op buiten dat jaargetijde koude dagen, zorgt een elektrische ventilatorkachel dat de temperatuur zo om en nabij de 20-21 graden Celsius wordt gehouden. Drie TL-lampen van 40 watt en de schemerverlichting worden automatisch door een schakelklok geregeld. Ja, wat wil je dan nog meer. Niet vermeld, maar wellicht en hopenlijk wel aan gedacht is een voldoende frisse lucht (zuurstof) toevoer. Het gebeurt nogal eens dat door alle zorg om tocht te weren en een zo goed mogelijke isolatie er onvoldoende aandacht wordt geschonken aan de zo noodzakelijke zuurstof toevoer. Het gevolg is dan dat er een benauwde en bedompte ruimte ontstaat waardoor het zelfs voor de vogels moeilijk wordt om er in te leven. Je merkt dat direct aan de kweekresultaten die dan in de regel erg slecht zijn. Maar, zoals gezegd, wellicht heeft Leen dat onderkend en hebben zijn clubgenoten dit op de in het begin van deze maand gehouden tentoonstelling al duidelijk gemerkt.

CéDé

eivoeders

groenvleugel koningsparkieten

Koningsparkieten behoren tot de meest gevraagde parkieten voor de liefhebber. Schuld daaraan is zijn vertrouwelijk karakter en fraaie kleurenpak in rood, groen en blauw. Bovendien zijn het sterke vogels met hun lange brede staarten, fraai geproportioneerd en ze verdragen goed de winterkou. Volwassen zijn ze ongeveer op 2½ jaar, de poppen iets eerder, de mannen iets later in het algemeen. We kennen drie geslachten behorend tot de Koningsparkieten: de Australische Koningsparkieten, de Ambon Koningsparkieten in vijf variëteiten, (Buru, Salawati) en de Groenvleugel Koningsparkieten in drie variëteiten. Alleen bij de Ambonparkieten zijn er geen duidelijke verschillen tussen man en pop-monorf. De andere Koningsparkieten zijn dimorf.

De Australische Koningsparkieten zijn het grootst, 43 cm, ze hebben een gele iris (oogring) en een zeer smalle band van blauw achter op de nek. De mannen een rode bovensnavel, een rode kop, borst en buik met licht groene vleugelstreep. De dekveren van de onderstuit zijn groen-zwart met breed scharlaken-rood uiteinde, waardoor we een V-vormiggestreepte tekening zien van de onderstuit. De poppen hebben een groene kop, hals en bovenborst. De iris is lichter

geel en de snavel is geheel grijs-zwart. De minor-variëteit is kleiner, slechts 34½ cm.

De Ambon Koningsparkieten hebben een fel-oranje iris, zijn iets kleiner, beide geslachten hebben een rode bovensnavel met zwarte punt. Het meest opvallend en erg fraai is de violet blauwe mantel, rug en bovenstuit. De stuit is weer streepvormig. Naast de eigenlijke Ambon (41 cm) werden spaarzaam geïmporteerd de Buru, 40 cm, met volledig

Alisterus chloropterus moszkowskii

zwarte snavel, de Halmahera of blauwvleugel-konings, 37 cm, en de Dorsalis, 38 cm, die de typische rose binnenzoom, zo typerend voor dit geslacht, aan de buitenste staartveren mist. De jonge Australische Konings, hebben een licht bruine iris en een gelige snavel, die al snel na enige maanden donkerbruin wordt. Jonge Ambons hebben een geel-bruine iris en bovensnavel, bovendien een 'bareeye patch' een opvallend kale ring om het oog.

De Australische Koningsparkiet is in de loop van de laatste dertig jaar, goed in volières vertegenwoordigd. Toch waren de importen in de jaren '50 nooit groot. De Ambon, die in begin van de zeventiger jaren geïmporteerd werden, hebben zich vermenigvuldigd met redelijk succes sinds 1976.

Van de Groenvleugels is slechts weinig bekend, ze werden nauwelijks geïmporteerd. Er zijn drie variëteiten, 37 cm lang, waarvan de *Alisterus chloropterus chloropterus*, die in de jaren '78 spaarzaam geïmporteerd werd, het meest bekend is. Nog dit schrijft Rosemary Low in 1980, dat ze in Engeland niet vertegenwoordigd zijn. Sinds 1978 wel in West-Europa. De hoofdkleur is donkerrood bij de mannen op de kop, borst en buik. Op de rug een violet-blauwe kleur op bovenzijde mantel en doorlopend tot op de nek. Kenmerkend is een lange en brede geel-groene band over de vleugel, vandaar de naam. De onderstaart dekveren zijn rood met een zwate basis, echter zoveel rood, dat de onderstuit bij de mannen rood uitziet, dus niet V-streepvormig. Bij de poppen, zo stelde ik vast, was dit niet altijd zo. De bovensnavel is zachtrood bij beide geslachten, aan de basis overigens grijs-zwart. De ondersnavel is grijs-zwart, de iris is diep-oranje. De poppen hebben een groene kop en groene keel en borst met bruinrode plekjes afgezet. Forshaw zegt, dat de jongen lijken op de poppen, maar een bruin-zwarte snavel hebben, de iris is bruin en op de borst zijn er geen bruin-rode plekjes.

De tweede variëteit is de *A.chl.-callopterus*, waarvan alleen het mannetje, van de bovenbeschrevene verschilt, doordat de mantel slechts een smalle blauwe band laat zien, die niet tot aan de nek doorloopt.

De derde variëteit is de *A.chl.-moszkowskii*, de mannen zijn gelijk aan de *callopterus*, maar de poppen verschillen van de beide andere ondersoorten opvallend. Ze zijn als de mannen dus met rode kop, borst en buik, weliswaar zijn de zijanten van de borst lichtgroen en is de smalle blauwe mantelband slechts smal, soms zelf afwezig. Over deze Groenvleugel Koningsparkieten wilde ik het in dit artikel hebben naar aanleiding van een geslaagde kweek. Koningsparkieten zijn na import erg zwak. Ze komen uit een vochtig warm klimaat; en klimaatverschillen, de voedselomschakeling van bessen, vruchten en rijpe zaden op vast voedsel, veroorzaakte veel darmstoornissen, vaak dodelijk, nog versterkt door te lage temperaturen en de tegenwoordig gebruikelijke constante toediening van antibiotica vanaf de vangst, in de quarantaine en vaak nog daarna, vernietigt de normale darmflora (goedaardige darmbacteriën, die belangrijk zijn voor een goede darmfunctie en vitamine-productie) en deze derde factor was mede aansprakelijk voor vele verliezen t.g.v. darmstoornissen. Vaak werd de waargenomen diarree behandeld met antibiotica en chemotherapeutica, waardoor de darmstoornis alleen nog maar erger moest worden. Men moet geïmporteerde vogels dan ook zeer zorgvuldig acclimatiseren, is dit eenmaal geschied, dan zijn alle Koningsparkieten zeer sterk en vrijwel winterhard. Alleen bij een snelle en grote temperatuur-omslag, zoals we dat twee jaar geleden hadden, in één dag van + 10 graden naar - 10 graden, hebben diverse Ambons geleden aan bevriezing van tenen, soms gevolgd door heftige bloedingen. In het algemeen zijn het in de volière zeer rustige, vertrouwelijke vogels, tegenover elkaar, ook koloniebreed zou wellicht mogelijk zijn, maar ook tegenover andere soorten. Alleen van de Ambon worden enige malen gevallen van onderling agressief gedrag vermeld. In 1978 slaagde ik erin enige Groenvleugels-

Koningsparkieten aan te schaffen. Nadat in 1979 de acclimatisatie gelukt was, met de gebruikelijke verliezen overigens, want deze vogels komen vaak erbarmelijk slecht binnen, beschikte ik over vier vogels, (één man op kleur en drie poppen. Ik bracht de vogels in een ruime buiten-volière en gaf een natuurblok, van 1.70 hoog. Hun voedsel bestond uit zonnepitten, cedernoten en ietsje hennep. Verder zaden werden stelselmatig geweigerd.

Lijsterbessen en onrijpe mais waren veel gevraagd, maar appel, wortel en sinaasappel, alsmede groenvoer, slechts in zeer geringe mate. Wel waren ze verzot op een mengsel van gekiemde zaden met een eigen samengesteld eivoer, waarin alle noodzakelijke voedingsstoffen. De vogels verbeterden aanzienlijk in bevedering en conditie en in juni 1979 waren ze in topconditie. Voor de blokken hadden ze wel belangstelling, ze hingen er ook vaak samen aan. De man lokte de pop wel vaak erheen, maar het lukte me toch niet een broedpaar te vormen. De rui verliep snel en compleet van eind oktober tot half december. De vogels hadden geen gele veertjes, zoals ik wel bij andere

Alisterus Chloropterus chloropterus

import-vogels gezien heb, een duidelijk teken van onvoldoende gezondheid. Het werd mei toen ik de pop van het paar miste. Ze moest wel in de blok zijn, ook het veel actievere en oplettender gedrag van de man wees in die richting. We zagen haar vrijwel nooit en wilden zo min mogelijk storen. Het eerste ei was er op 12 mei en er werden er twee gelegd, waarvan slechts één bevrucht. Op 4 juni werd een controle doorgevoerd en bleek er één jong aanwezig te zijn. Op 22 juli 1980 stelden we vast dat het uitgevlogen was. Het bleek dadelijk goed te kunnen vliegen en toonde weinig onzekerheid in de volière. Zeven weken is het jong dus in de blok gebleven en de voeding, door beide ouders waarschijnlijk, want de man ging de blok in, leverde geen problemen op. De ondersnavel was hoornkleurig, evenals de punt van de boven-snavel. De iris was zo dofbruin, dat hij op afstand in het oog nauwelijks te onderscheiden was.

Opvallend was een naakte roze plek om het oog, waardoor dit erg groot leek. Reeds na korte tijd kleurde deze kale zone om naar grijs-zwart en viel toen nauwelijks nog op. In de nek bevond zich een klein plekje blauw en daar de vleugelstrepen veel groter waren als van de moeder, neem ik aan, dat het een mannetje is. De staart was bij het uitvliegen op 2/3 van de normale lengte. Op 15 augustus kon ik nog vaststellen, dat het jong veelvuldig bedelde bij de vader met zachte liefelijke geluidjes en telkens weer werd gevoerd, tot veertien keer achter elkaar. De vogel was toen drie weken uitgevlogen. De stuit van de onderzijde was driemaal V-streepvormig, in tegenstelling tot beide ouders. De pop is nauwelijks de blok uitgekomen, het bleek alda, dat ze weer broeds werd en eind augustus had ze drie eieren. Ze bleken helaas onbevrucht te zijn. De man viel snel in de rui en de pop zes weken later.

Concluderend kan ik alleen maar zeggen, dat ook deze Groenvleugels bewezen hebben na acclimatisatie, sterke winterharde vogels te zijn, probleemloos hun jong grootgebracht hebben en indien wij met zorg met het beschikbare materiaal omgaan, moet ook van deze Groenvleugels vestiging in de volière blijvend mogelijk zijn.

de Virginische boomkwartel

(*Colinus virginianus virginianus*)

Vanwege de roep van deze tandkwartel noemt men hem in de U.S.A. waar ze nog in grote getalen voorkomen, ook wel Bob-White Quail.

Aldaar is het een geliefde jachtvogel, die talrijk wordt gekweekt en uitgezet. Deze Amerikaanse boomkwartel vliegt weinig, maar als de mogelijkheid er is gaat hij 's avonds wel graag op stok.

Is ongeveer 22 cm lang en behoort tot de zgn. Rasores ofwel krabbers, dit is wel te zien aan het stevige beendergestel.

Van deze kwartels komen 18 geografische ondersoorten voor.

Zoals alle kwartelachtigen (*Odontophoridae*) grenzen de legcapaciteiten aan het ongelooflijke, maar broeden is er helaas niet bij.

Bij mij is het zo dat zodra het legsel compleet is, ± 16 eieren, door de hen een nieuwe plaats wordt gezocht en alles begint van voren af aan. Ik ben niet de enige die dit heeft geconstateerd, meerdere liefhebbers spreken van legfels van 100 eieren en meer per seizoen.

Bovendien is het geen zeldzaamheid dat er 2 eieren per dag worden gelegd. De eieren zijn door mij daarom maar in de broedmachine uitgebroed met een opvallend uitkomstpercentage t.w. 100%.

De broedtijd is ruim 21 dagen en niet zoals Dr. Thijs Vriend in het A.B.C. voor de vogelliefhebber schrijft van 12 dagen, mogelijk een drukfout. Auteur vervolgt, dat het legsel bestaat uit 10-16 eieren, het kan zijn, maar de praktijk wijst wel uit dat dit dichter bij de 100 ligt.

Of is de vogel zover gecultiveerd, dat het meer en meer een legmachine is geworden?

Het is een gemakkelijk te onderhouden kwartel, die ons klimaat uitstekend kan doorstaan. Is verzot op allerlei groenvoer en dan in flinke hoeveelheden.

Begin april begint de kwartelhen met de leg, wat doorgaat tot de rui. De jonge kuikens zijn gemakkelijk groot te krijgen met o.a. veel groenvoer, zoals sla, duizendblad en vogelmuur, universeelvoer of opfokvoer.

Kuikens zijn dol op meelwormen, maar dan wel na de eerste week! Na een week of 3 zitten de kuikens al aardig in de veren. Voorhoofd zwart, evenals de bovendekveren met bruine vlekken. De halsveren bij de haantjes worden wit en bij de hennen chocolade bruin. Bruine rug met zwarte dwarsstrepen, aan de bovenkant olijfgrijs met roestkleurige vlekken. De snavel wordt nu ook bruin-hoornkleurig en de poten blauwgrijs. Samenvattend kan men dit een gemakkelijke vogel noemen, stelt weinig eisen en is beslist niet schuw. Maar is althans bij mij niet tot broeden te bewegen hetgeen bijzonder jammer is te noemen. Tot slot, deze kwartel verdient meer belangstelling te ontvangen bij de kwartelliefhebbers.

L. van Regteren

Over bloemen en planten

Bloemenbureau Holland

Tekst: Julia Voskuil

potplanten maak een goede keus

Nooit tevoren was het sortiment potplanten zó groot als nu het geval is. Regelmatig duiken er nieuwe planten op, maar de meeste verdwijnen even snel als ze gekomen zijn. Ze blijken dan toch minder houdbaar of groeien slecht (*Alocasia*, *Breynia*). Van dankbare planten zoals grootbloemige begonia's, Kaaps viooltje en *Kalanchoe* worden nieuwe rassen gekweekt, zodat op die manier verveling wordt voorkomen. Je wilt uiteindelijk ook wel eens iets anders in de kamer, een nieuw kleurtje is dan welkom. Minder houdbaar gebleken planten – korter houdbaar dankzij moderne woonomstandigheden – zijn bijvoorbeeld cyclamen en kamerazalea's. In de droge en warme kameratmosfeer (soms zelfs boven de verwarming) is het mooi er soms binnen een week af. Daaraan probeert men nu ook iets te doen, bijvoorbeeld door 'afharden'. Om kort te gaan: onderzoeksinstituten en kwekers doen er alles aan om een groot én goed sortiment aan te bieden. Ook onderzoek naar transport, bewaring, verpakking en presentatie zal in de toekomst helpen aan goede planten. Want nu we ons budget krappert worden willen we vooral wáár voor ons geld. Het is het goed recht van de consument om kritisch te kopen.

Onderzoek, op een hoge pit

Hoewel veel financiële kransen dicht(er) worden gedraaid staat het onderzoek naar nieuwe rassen en het houdbaarheidsonderzoek zeker niet op een laag pitje. Rassen worden vergeleken en de bevindingen worden aan de kwekers doorgespeeld. Ook wordt bekeken hoe de planten zich

houden onder huiskamer-omstandigheden gedragen. Het Sprenger-Instituut te Wageningen doet in dit verband aan huiskamersimulatie, waarbij de temperatuur op 20° wordt gehouden, de relatieve luchtvochtig-

heid op 60% en het licht regelbaar is tussen 3.000 en 7.000 lux met behulp van TL nr. 84 (Philips). Deze nieuwe fluorescentiebuis ('tl') benadert daglicht het beste. Een belichtingssterkte rond 1000 lux is voor veel planten

Volop in het licht wil deze decoratieve *Streptocarpus* best bloeien, ook 's winters

Venusshoentje met één of twee bloemknoppen geven wekenlang plezier

Een besheestertje als kamerplant: zó lang als de vruchtjes van *Ardisia* mooi blijven is er geen andere potplant.

het minste, voor bloei is echter wel wat meer nodig (dichtbij het glas dus!). Op den duur zullen de uitkomsten doorwerken in het sortiment planten dat wordt aangeboden. Zolang hieraan wordt gewerkt moet u het vooral hebben van uw eigen ervaring met planten.

Een paar houdbare planten

De wintermaanden zijn het moeilijkst om planten lang mooi te houden. Weinig licht en droge warmte zijn daaraan schuldig. Ook sterke planten vragen dan een plaatsje dichtbij het raam, maar in opstijgende lucht van de c.v. zullen ze het ook niet redden. Niet goedkoop maar wel erg decoratief is het heestertje dat **Ardisia** heet en rijk is getooid met rode besjes. Sproei de plant elke week en geef regenwater. Giet met mate want de plant groeit nu nauwelijks en het leerachtige blad verdampst weinig water. In het najaar zien we ook orchideeën, die als plant-met-knop worden verhandeld. Grote bloemtakken heeft **X Vuylstekeara**, wit met paarsrood zijn de bloemen (ook roze of geel getekend). **Miniatuur-cymbidiums** zijn leuk voor mensen met een ruime behuizing die niet te warm is. Voor kleinbehuisden is het **venusschoentje** (*Paphiopedilum*) meer geschikt. Matig water, blad sproeien. Het afgebeelde exemplaar (*Paphiopedilum lawrenceanum*) is uitzonderlijk mooi, het pronkstuk van een keuring.

Een aardig hangplantje kan ook best van pas komen en **Streptocarpus saxorum** is én aardig én kan nog bloeien ook. Een lichte plaats is voor bloei wel nodig. Topscheutjes laten zich het gehele jaar door stekken. Het is verstandig van grote planten stek te nemen voordat ze achterruit gaan. Voor de aardigheid kunt u misschien ook nog zaaien, als een bloempje is bestoven door een vlieg o.i.d. Er groeit dan een gedraaid vrucht uit.

kleine brandnetel

(*Urtica urens*)

De Zwitsers zetten er thee van. Elders werd ze als een geneeskrachtig kruid gebruikt, en wij? Wij kunnen er ons heel pijnlijk aan branden. De kleine brandnetel is een fenijnig plantje, dat zich fel kan verweren met ontelbare prikken van haar brandharen. Men zegt wel eens: hoe kleiner hoe feller, dat kan ook op dit plantje goed van toepassing zijn.

Toch mogen we ze niet helemaal negatief beoordelen, want als u b.v. jonge kwarteltjes hebt, moet u ze maar eens heel fijn gesneden blaadjes, van de kleine brandnetel geven. In een oogwenk hebben ze het kostelijk groenvoertje naar binnen gewerkt!

Vooraf ook de zaadjes zijn van grote waarde voor kwartels, fazanten enz. De grote brandnetel is weliswaar van groter waarde, maar de kleine brandnetel behoeven we om haar geringer formaat, zeker niet te verachtzamen! Is de kleine brandnetel slechts een afschaduw van het grotere familielid. Ook de groeiplaatsen zijn kleiner. Zelden zullen we een aaneengesloten vegetatie van de kleine brandnetel aantreffen. Veelal zijn ze erg op zich zelf en vinden ze her en der verspreid, ook daar, waar het voor de tuinder of de boer een lastig onkruid is, dat niet gemakkelijk verdelgd kan worden zonder ook de te velde staande gewassen te beschadigen.

Urtica, haar wetenschappelijke 'voornaam' is afgeleid van *urere*, wat niet anders betekent dan 'branden'.

□

Die Lewe in die Sonskijn van Suidafrika van de Heilige IBIS!

't Zou zonder meer op iedereen als smakeloos overkomen om zo maar een vogel 'heilig' te gaan noemen als we niet wisten, dat lang vóór de Christelijke jaartelling de Oude-Egyptenaren hem zo gedoopt hadden. En waarom hebben die mensen dat gedaan...? Omdat deze soort indertijd in zwermen uit het zuiden, waar de Nijl ontspringt, kwam aanzetten vlak voordat die reuzestroom zelf komt aanzwellen... Maar dan wel buiten zijn oevers in de rampzalige vorm van overstromingen, van 'n zondvloed; van dood en verderf. En zag de bevolking die 'noodseinende' vliegende reddingsbrigade dus als

door de goden er bewust op uitgestuurde alarmomroepers, als politieberichten. Eigenlijk roerend.

Sloegen die witzwarte Ibissen hun tenten op dan sloegen de gewaarschuwde mensen op de vlucht! Dat u als nuchtere Nederlander doorheeft dat ze met de telkens onder water gezette dus nieuwe, voedselrijke moerassen mee- en ten dele erop vooruitrokken verandert niets aan die 'kerkelijke' naamgeving in metterwoord alle talen als 'sacred, sacré' enz. Maar omdat zo'n irrigatie net als bij ons verse, vette klei achterlaat bezornde hun toekomst die... bezornde

dieren als 't ware een dubbele 'geheiligheid'. Vandaar misschien hun tweevoudige classificatie als: *Ibis aethiopica* en/of *Ibis religiosa* waarin dus het land Ethiopië zowel als die nou ja die... godsvruchtige boodschap duidelijk tot uitdrukking komt. Overigens tegenwoordig ook onder: *Threskiornis aethiopica*/Latham; eigenlijk zijn naamsveranderingen verwarrend want ze brengen én de dierentuimbezoeker én handel én boekenwurm inderdaad in de war. Lang 75 cm met nog hun staart van 16 cm zijn 't, wat u ook van de portretten afzet, vrij forse jongens, wellicht de reden waarom de Egyptenaren ze als

halfwilde huisdieren hielden. Waarschijnlijk op dezelfde gemoedelijke, – op z'n boerefluitjes manier – als in Noord Europa de Elder (dons)eend. Die maakt namelijk graag gebruik van de er voor ze klaargezette nestkasten, ieder jaar 'n eindje dichterbij de boerderij of vissershut. Sommige exemplaren laten zich oermak en vingertam door de 'boerin-kweekster' van het nest schuiven of optillen om 'n ei of 'n plukje kussendons van de broedse eend te... lenen. We zouden hier nooit bij stilstaan als uit dit typisch-vrouwelijk foefje niet afgeleid zou kunnen worden hoe wellicht bepaalde soorten zich geleidelijk lieten ver 'huisdier' lijken. Zo hoorde eens de Egyptische Vosgans, *Chenalopex aegyptiacus*, – nu een dierenparkobject, vijverornament en een door watervogelspecialisten gezochte aanwinst – eveneens tot Egyptes pluimvee-inventaris!

Bij onze Ibis blijvend is 't opmerkelijk dat deze, er eens zo vereerde, deels getemde en dikwijls met een Pha-

raoch in een grafkamer als mummie bijgezette vogel dat hele Nijldal in de zin van Sadats kiesdistrict allang niet meer opzoekt laat staan bewoont. Ook hier dus over dat verhuizen van diersoorten – waarom kwam ineens de Balkantortel in 1951 in Nijkerk als eerste landingsstation vanuit het Midden Oosten naar ons toe en hiervandaan naar Denemarken? – zou een bloeiende boom opgezet kunnen worden. Maar ja, de Volière van de Maand vraagt Bergen op Zoom ook om een broedplaats binnen deze veelgelezen papieren Broedkolonie...

In o.a. Zuidafrika trekt deze ex-Egyptenaar nogal 's op met de witte Koereiger, *Bubulcus ibis*, waarvan 't (dit voor de goede orde) onjuist zou zijn klakkeloos aan te nemen dat deze voor 100% steun trekt van 'zijn' wilde buffel of privé rundvee d.w.z. van dier horzels en bromvliegen. Blijkens de safarifilms als pak weg die van vriend Toon v. Hoof in de tv-serie Ja-Natuurlijk stappen ze vrolijk náást neushoorns, ploeg- en nijlpaarden

mee. En prikken ze nog feller op de grond, waar de pieren e.d. door het stampend grazen van die (bak)beesten zich uit naar boven 'wurmen'. Kijkt u nu naar de kiekken, 'uitgereikt deur die dept. v. Inligting' – want aan de Kaap en in de Oranjevrijstaat spreken ze... Hollands, niet waar – dan ziet u een a.s. fokstel. Dit span is genomen in dát bos, bij die plek zelfs op die tak waarop teelbare Ibissen mekaar vinden. En wel in het Austin Roberts reservaat. Deze opname is hoogst actueel want zojuist werd daar, zoals dat bij ons op de Hoge Veluwe gedaan is bij de vaste voerplaats voor de edelherten, een schuilplaats voor belangstellenden geopend. Mits men zich vanzelfsprekend koest houdt kan men er als wáárnemer/neemster de paarvorming met al z'n rituele poespas en vrijages volgen. En, getuige deze mooischerpe close-up, er lustig op los kiekken! Van nog dichterbij dan zó kan Onze Vogels u de Ibis 'religiosa' echt niet laten zien.

dj

Vogelkinderen en hun ouders

de patrijs

De patrijs (*Perdix perdix*) is in Nederland een algemene broedvogel en volgens de 'Atlas van de Nederlandse broedvogels' schommelt het aantal broedparen tussen 37.500 en 47.500 broedparen. Persoonlijk vind ik deze schatting nogal aan de hoge kant, want hoewel de Noordoostpolder op het kaartje vol staat met 'groene stippen' ziet men tijdens het rondzwerven hier zeer weinig patrijzen. Maar dit even ter zijde. Patrijzen zijn ongeveer zo groot als een duif maar hebben een meer gedrongen lichaamsvorm. Ziet men de vogels in rust dan zou men kunnen spreken van een 'bruingrijze bal' met een roestkleurig kopje en een kort rossig staartje. De onderdelen zijn grijsachtig maar treffend is een kastanjebruin 'hoefijzer' op de onderborst, dat vooral bij de mannetjes opvalt. Bij de vrouwtjes is deze vlek doorgaans veel kleiner; bij sommige individuen

valt er zelfs niets van te bespeuren. Patrijzen kan men broedend aantreffen in de duinen, op de heide, op het hoogveen, in klaver- en korenvelden, op wei- en hooilanden enz.

Het nest is een door het vrouwtje gekrabde kuil in de bodem, die ze belegt met wat droog gras en bladeren. Ditzelfde materiaal gebruikt ze ook om het legsel te bedekken als ze het nest een tijdje verlaat om bijvoorbeeld de maag te vullen. Ongeveer om de andere dag wordt een ei gelegd tot het legsel voltallig is. Doorgaans liggen er dan 10-12 eieren in de kom, maar er zijn véél grotere legssels aangetroffen. De eieren zijn effen geelbruin tot olijfbruin. Het vrouwtje begint met broeden als het legsel compleet is. Dit duurt circa 3½ week en inmiddels blijft haar eega in de buurt. De donsjongen zijn van onderen gelig, van boven zwart gevlekt en gestreept. Als echte nestvliegers

verlaten ze spoedig na de geboorte de eenvoudige wieg en na een dag of 10 kunnen ze zowaar al een beetje fladderen. Nóg een week later en ze kunnen zelfs al een beetje vliegen. Vier weken na de geboorte hebben ze hun volledige verenkleed. Ze zijn dan geligbruin met fijne vuilwitte schachtstreepjes. Op de vleugels bevinden zich donkerbruine en geligbruine dwarsstreepjes. Na de najaarsruï zijn ze nauwelijks nog van de oude vogels te onderscheiden. Het gezinsverband blijft tot de volgende lente gehandhaafd. Dan vallen de 'kluchten' uiteen en gaan de paartjes zich vormen, zodat de voortplanting doorgang kan vinden.

Meindert de Jong

35/27 mm

492

De dwergkwee

De dwergkwee zoals hij kortweg genoemd wordt, is als heester voor mij nooit een onbekende geweest. Als kleinding wou ik dan ook deze aan u voorstellen. Het is een bijzonder raaië struik; een houtgewas met een rij dicht gesloten vorm. De dwergkwee is een bladverliezer welke goed winterhard is. Het zijn gedoornde takken met een lichtglanzend lonkergroen blad.

Er zijn diverse soorten van deze mooie struikvorm, die van de over de grond groeiende kruipvorm tot ruim anderhalve meter hoog kan worden. Ze bloeien allen prachtig en overvloedig en de kleuren variëren naar gelang de soort, van roserood tot donkerrood. Ook is er een verschil in tijdstip van bloei. De vroege soort komt in bloei vóórdat de bladeren volledig ontwikkeld zijn, dit is dan de lonkerrode bloemsoort. De overigen, waarbij de kruipvorm zich onder sorteert, bloeien wel iets overvloediger, maar naar mijn mening jaagt hier iets meer van verloren doordat er dan ook reeds volledig blad gevormd is. Deze heesters worden reeds in het voorjaar april-mei door vele bijen bezocht, waardoor deze vorm van bestuiving voor vruchtzetting zal zorgen. Ook naargelang de soort is er een verschil in vruchtgrootte, doch ik kan u wel zeggen dat het aantal pitten en hier gaat het voor ons om, in aantal weinig verschil maakt.

De vruchten zijn groen, worden meestal goudgeel en blijven tot bij de strenge vorst aan de struik zitten. De grootte kan variëren van een kleine valnoot tot citroen. Deze heester is in vrijwel iedere bloemisterij te koop. Hij groeit op iedere grond en mag best worden. De snoei verdraagt hij uitstekend, alsook de zomersnoei, dit kan om een betere vormgeving en tot loel stevigere takkenvorming. Het best staat hij in volle zon. De heester vindt men meestal in parken en stadsplantsoenen, en ook bij liefhebbers met een niet te kleine tuin onbreekt hij niet. Voor parkietliefhebbers staat hij vanzelfsprekend buiten de voorkeur doch voor liefhebbers van exoten, duifachtigen en patrijzen is het een prachtig gesloten struik die in de volière kleur brengt, maar ook bijdraagt aan een meer natuurlijke rust toordat men zich kan wegstoppen.

De vruchten van deze dwergkwee, met in bijzonderheid zijn overvloed aan pitten, hebben mij deze plant nog meer doen waarderen. Mede ook door het feit dat ik bij mijn collectie Australische parkieten nog een koppel Ceram edelpapegaaien heb zitten. Om de twee dagen kregen zij in het najaar een halve appel als fruit.

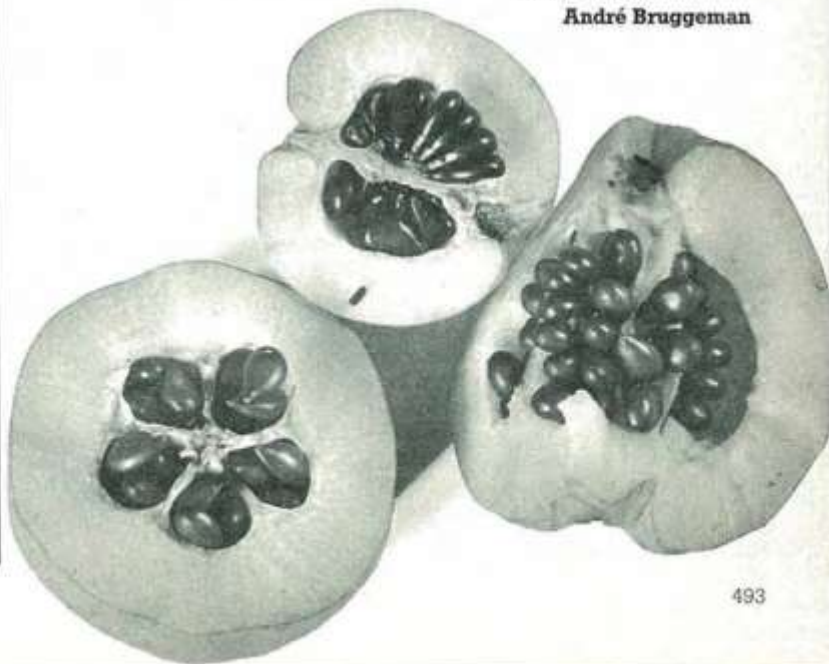
Dit waren dan appelsoorten welke op dat moment in de winkel te koop waren zoals: Golden delicious, cocks enz. Gezien mijn papegaaien zeer tam zijn laat ik veelal deze uit de hand het fruit op eten.

Ik kon steeds vaststellen dat er bijna altijd het eerst naar de pitten werd gezocht om pas daarna het vruchtvlees op te eten. Zodoende stelde ik ook vast dat in vrij veel appels van hoger genoemde soort, niet altijd goed ontwikkelde pitten zaten, en dit vond ik op dat ogenblik wel spijtig, gezien ze daar zo verlekkerd op waren.

Het was in okt-nov. dat ik het idee kreeg het eens te proberen met de dwergkweeper, want die hebben wel een overvloed aan pitten. Zo gedacht, zo gedaan. Van de dwergkweestruik, welke ik zelf reeds een 20-tal jaren heb staan, werden enkele peren geplukt, middendoor gesneden en zo aan mijn papegaaien gegeven. Ze waren er gewoon verzot op, tot het laatste pitje werd alles opgepeuzeld. Het vruchtvlees werd echter niet gegeten, ja zelfs bijna niet ge-

proefd, het leek wel vergif. Ik dacht, deze vogels zijn erg kieskeurig en zij zelf weten best wat wel en niet gegeten mag worden. Dit was dan ook het startsein voor een werkje wat wel wat tijd vraagt. Nadat ik eerst mijn dwergkwee ontdaan had van zijn vruchten, wendde ik mij tot een vriend die de stadsplantsoenen verzorgt en alzo verkreeg ik op het tijdstip dat alles gesnoeid werd, een hoeveelheid waar ik samen met mijn vrouw enkele uren goed mee bezig geweest ben. Zo kon ik ook vergelijkingen maken tussen de diverse soorten kweeperen. Het aantal pitten kan variëren van 30 tot 65 doch het gemiddelde was ruim meer dan 50 pitten. En per kilogram peren was de opbrengst in pitten ongeveer 100 gram. Hierna werden de pitten goed gewassen open gespreid en te drogen gelegd op kamertemperatuur. Wel was het eigenaardig dat bij het ontpitten de handen door het sap blauwachtig kleurden. Het was ook moeilijk achteraf dit te verwijderen, net zoals b.v. de bruine vingers bij het ontbolsteren van walnoten. Nu had ik ondertussen de proef gedaan of mijn Australische parkieten deze pitten lekker zouden vinden, en ja hoor, maar gezien het tijdrovend werk dat hieraan te pas komt en de hoeveelheid toch erg beperkt blijft, worden deze kweepitten enkel bijgevoegd onder de zaden bestemd voor mijn edelpapagaaien. Daar ik dagelijks veel vreugde beleef aan deze speciale vogels, dacht ik bij mezelf dat ik ook wel eens iets speciaals mocht doen.

Tekst en foto:
André Bruggeman

De zieke vogel

door H.B.J. Willemsen

Coccidiosis

Coccidiosis is een ziekte, die veroorzaakt wordt door een bacterie-achtig éencellig organisme uit de klasse van de 'Sporozoa'. Het is een parasiet-achtig organisme, dat zich verschuilt in het darmkanaal. Er zijn vrouwelijke en mannelijke cellen, die voor de voortplanting zorgen. Via uitwerpselen van de vogel komen een soort eitjes in de buitenwereld en kunnen in een vochtige bodem maandenlang blijven wachten om dan toch nog tot explosie te komen. Een vogel met een coccidiosis-besmetting zit dik, vermagerd sterk, heeft geen eetlust, drinkt veel en heeft een slijmerig groene ontlasting, soms met bloed.

Bij coccidiosis is de buik gezwollen en in de laatste fase treden verlammingen en stuiprekingen op. Alleen de dierenarts kan d.m.v. de uitwerpselen microscopisch te onderzoeken vaststellen of het om 'coccidiosis' gaat.

De ziekte ontstaat gemakkelijk bij een overbevolkte voliëre en kan een epidemisch verloop hebben.

Coccidiosis is te bestrijden met sulfanomiden. Deze zijn op recept te verkrijgen bij de apotheek.

Coccidiosis is een hardnekkige ziekte en het is vaak nodig om de behandeling nog eens te herbalen, ook al zijn er ogenschijnlijk geen ziekteverschijnselen.

In sommige gevallen geven de geneesmiddelen geen verbetering en moeten andere middelen aangewend worden. Dat betekent dan vaak wel, dat gegrepen moet worden naar zware middelen, met bijverschijnselen als nierbeschadiging, spijsverteringsstoornissen en diarree. Deze middelen zijn samengesteld op basis van trimethoprim, sulfamethoxazol en sulfadiazine.

Bij constatering van coccidiosis moeten de kooien en voliëres grondig ontsmet worden met een lysol- of Halamidoplossing en niet de gebruikelijke 3%-oplossing, maar een 8%-oplossing.

Vogels, die aan de ziekte lijden moeten direct geïsoleerd worden, aangezien de ziekte zich via de uitwerpselen verspreidt.

De bodembedekking moet twee- tot driemaal per dag verwisseld worden. De vloerbedekking moet nu uit absorberend papier bestaan en na de verwisseling **verbrand** worden. Zoniet dan is het risico van verspreiding van de ziekte levensgroot aanwezig.

In voliëres, waar alle voorzorgsmaatregelen ter voorkoming van de ziekte getroffen zijn, kan deze desondanks toch optreden. De oorzaak moet dan gezocht worden in geïnfecteerd zaad of de uitwerpselen van de ziekte-dragende muizen.

De ziekte wordt hoofdzakelijk verspreid door muizen. In voliëres, waar muizen als passanten tot de vaste bezoekers behoren en bestrijding ervan niet effectief uit te voeren is, kan men preventief te werk gaan door de vogels eenmaal per week drinkwater te verstrekken met 0,1 gram methyleenblauw medicinaal (Bayer) op 1½ à 2 liter water. Dit middel is niet giftig en lost groenblauw op in het water.

Na zo'n behandeling moet altijd een multivitamine-preparaat in het drinkwater verstrekt worden.

Zweetziekte (coli-infectie)

Deze ziekte is in feite geen ziekte te noemen, hoewel ze voor nestjongen een werkelijk catastrofaal verloop kan hebben.

De ziekte wordt veroorzaakt door een bacterie geheten 'Escherichia coli'. Deze bacterie is van een stam, die normaal in de darm van de vogel thuishoort. De darmfauna (dit zijn bacteriën, die een rol bij de spijsvertering spelen) wordt bij jonge vogels langzaam ontwikkeld.

Nu zijn er oudervogels, waar zich uit de normale niet ziekteverwekkende stam colibacteriën een ziekteverwekkende stam heeft ontwikkeld. Deze ziekteverwekkende bacterie wordt ook doorgegeven aan de jongen. De oudervogels hebben er geen last van omdat:

- ze hebben een grotere weerstand tegen de colibesmetting;
- in hun lichaam is voor de bacterie voldoende voedsel aanwezig.

De jonge vogels hebben dit alles niet en krijgen via de voeding (uit de krop) van de ouders een dosis colibacteriën mee en hierop zijn ze nog niet voorbereid. Het gevolg is een woekering in de darmen van de jonge vogel en met fatale afloop.

De dood van de jongen komt niet door ondervoeding, maar door bloedvergiftiging. De bacteriën zijn namelijk in staat om de darmwand van de jonge vogels te doorboren. Hierna komen ze via de buikholte in de lever en daarna worden ze in de bloedbaan opgenomen en vergiften het bloed. Hierna treedt de dood zeer snel in.

De herkenning van de ziekte is erg gemakkelijk en heeft haar in feite de naam 'Zweetziekte' gegeven. Natuurlijk is dit een foute naam, aan gezien vogels niet kunnen zweten en het uiterlijke zogenaamde 'zweten' van de pop in feite niets ander is dan de dunne uitwerpselen van de jonge vogels. De pop heeft een kleeft en aangekoekte borst- en buikbevedering en de jongen in het nest zijn nat terwijl er een afschuwelijke stank uit het nest komt.

Voor de bestrijding van deze ziekte zijn vele geneesmiddelen uit de antibiotica-serie op basis van tetracycline beschikbaar.

Vaak komt het voor, dat een coli-infectie via de aankoop van zieke verwekkende colibacteriën dragen de oudervogels in kooi of voliëre wordt gebracht. Ontsmetting is erg belangrijk en moet grondig geschieden.

Fraude en Fraude

Veel wordt er gesproken en, zij het in mindere mate, geschreven over het bijkleuren van vogels, het z.g. verven, hetgeen fraude is dat bij ontdekking leidt tot een 3 jarige uitschakeling van deelname aan tentoonstellingen.

Veel meer nog dan over deze vorm van fraude, wordt er geschreven en gesproken over het wit houden van witte vogels. Tal van adviezen worden ons door de diverse personen gegeven, en daarbij worden vele, vaak chemische producten genoemd die er toe bij kunnen dragen ons doel, de zuiver witte vogel in optima forma, te bereiken. Als we goed over deze twee zaken nadenken komen we tot de ontdekking dat ze zeer dicht bij elkaar liggen, erger nog, er wordt volgens mij, zij het onbewust dus ongewild, zelfs erg vaak gefraudeerd.

Zo wordt in veel van de adviezen het product magnesiumpoeder genoemd. Doen we hiervan een weinig door het badwater dan zal de witte vogel nog wat witter worden, we mogen echter niet te veel van dit poeder gebruiken omdat we dan de kans belopen dat het gaat afgeven, hetgeen dan weer fraude is met eerder vermelde uitschakeling tot gevolg. Kijk en hier zijn we zoals ik reeds eerder zei, onbewust aan het frauderen, en heb ik het ook moeilijk met dergelijke adviezen. In de eerste plaats bestaat er volgens mij een groot verschil tussen het schoonmaken cq. schoonhouden van een witte vogel en het witmaken van deze vogel. Het schoonmaken cq. schoonhouden doen we door de vogel te wassen, hem reikelijk van badwater te voorzien en een goede hygiënische huisvesting te geven. Het witmaken doen we doormiddel van of verven of door een product door het badwater te mengen dat zich aan de bevedering hecht, en niet afgeeft.

De tweede reden waarvoor ik het met deze adviezen moeilijk heb is de interpretatie die hieraan gegeven kan worden. De adviezen over magnesiumpoeder luiden, niet te veel gebruiken anders geeft het af, zouden

uitgelegd kunnen worden dat bijkleuren mag zolang het maar niet afgeeft en dit zou dan ook bij alle andere kleurslagen mogen.

Helaas is het zo dat het vaak moeilijk zo niet onmogelijk is om te bewijzen dat een vogel is bijgekleurd, of de keurmeesters zouden een cursus chemie gevolgd moeten hebben en naar elke keuring de benodigde analyse apparatuur moeten meeslepen, hetgeen niet het geval is.

Vandaar dat wij het moeten hebben van ons gezond en vooral sportief verstand. Het is toch zeer betreurenswaardig dat onze Bond genoodzaakt is om nog regelmatig leden voor drie jaar op een zijspoor te zetten omdat ze vogels bijgekleurd hebben en daarbij een product gebruikten dat afgaf danwel te veel van dit product gebruikten, terwijl anderen buiten schot bleven terwijl ze hetzelfde deden, alleen met een product dat niet afgaf, of het in mindere mate gebruikten. Nu bedoel ik niet dat we medelieden moeten hebben met zij die gesnapt zijn, want dat zou misplaatst zijn. Neen, we moeten het juist betreuren dat zij die niet gesnapt werden gewoon door kunnen gaan met deze voor de vogelsport kwalijke praktij-

ken en ik doel dan op de lieden die het bewust doen. Immers de sportieve kwekers die het onbewust deden stopten ermee zodra ze duidelijk is wat ze eigenlijk aan het doen zijn.

Men zou zich af kunnen vragen 'Waar zijn we mee bezig? Zijn we aan het vogels kweken of aan het kunstschilderen. Op deze manier lopen we het risico dat er in de toekomst alleen nog maar toppers gemaakt en niet meer gekweekt worden. Zijn het nu nog slechts enkele lieden die zich bewust met deze praktijken bezig houden, straks zijn het er meer en het zullen er steeds meer worden. Men behoeft alleen maar een product te ontdekken dan niet afgeeft. Er bestaan nu reeds producten die de witte, de gele, de oranjerode en de brune beter doen lijken en de toekomst zal uitwijzen wat hiernog bij komt of indien we verstandig zijn, afvallen. Ik kan slechts het tweede hopen en zeggen, mensen hou ze puur. Verdiept u in de vogelmaterie en kweekt dan toppers. Verft u liever, doe dan de vogels weg, koop wat linnen en pense-len en wordt kunstschilder.

A. v. Barreveld.
Uden.

Exotische vogels, huisdieren

Ja of Nee

door r.j. Sterk

XXXVI Natuurbehoud (vervolg)

5. Niet zeldzame/bedreigde soorten (vervolg)

i. Overige soorten

Trogons en Quetzals werden via Onze Vogels (1974 + 1975) enkele keren te koop aangeboden. Quetzals worden als zeldzaam of bedreigd beschouwd en zijn al een keer ter sprake gebracht; zij zijn zowel in de Washingtonconventie als in de Wet Bedreigde Uitheemse Diersoorten opgenomen en mogen derhalve niet meer worden verhandeld of gehouden.

Ook Trogons zijn kostbare vogels welke uitsluitend als wildzang worden geïmporteerd. Verschillende soorten zouden in de handel verkrijgbaar zijn. Via de Londense luchthaven Heathrow werden in de periode 1970-1974 slechts 25 exemplaren aangevoerd, waarvan er 12 nog bestemd waren voor doorvoer.

Ook Toerako's (behorende tot de orde der Cuculiformes of Koekoeksachtigen) werden via Onze Vogels uitsluitend onder hun verzamelnaam diverse keren te koop aangeboden door handelaren. Groothandelaren zouden vaak over vrij grote aantallen van verschillende soorten beschikken. Zij worden alle geïmporteerd (Afrika); slechts van enkele soorten zijn in dierentuinen broedresultaten bekend. In Afrika zelf zouden deze

vogels door de inheemse bevolking bejaagd worden om hun vlees en sierveren. Via Heathrow werden in voornoemde periode bijna 500 exemplaren aangevoerd, waarvan zo'n 400 bestemd voor doorvoer; het betrof slechts twee soorten.

Van de orde der Coraciformes werden in Onze Vogels (1974 + 1975) slechts enkele malen Indische Scharrelaars (*Coracias benghalensis*) en maar één keer een lid van de familie der Neushoornvogels (*Bucerotidae*) te koop aangeboden, namelijk een Roodsnavel-Tok (*Tockus erythrorhynchus*). Uiteraard zijn neushoornvogels nu niet bepaald vogels die zich lenen voor de gemiddelde liefhebber: het is een typische 'dierentuin-vogel'. Via Schiphol heb ik invoer van neushoornvogels kunnen constateren. Via Heathrow werden in de periode 1970-1974 437 neushoornvogels aangevoerd (totaal 8 soorten) waarvan er ruim 300 bestemd waren voor doorvoer. Er werden 25 Tweehoornige Neushoornvogels geregistreerd welke als zeldzaam worden beschouwd. Verder werden er nog ruim 400 exemplaren van één soort uit de familie der Coraciidae geregistreerd.

Toekans en Baardvogels (behorende tot de orde Piciformes of Spechtachtigen) werden zeer regelmatig via Onze Vogels door handelaren te

koop aangeboden. Baardvogels (familie Capitonidae) zouden veel als kooivogels gehouden worden, daar zij ongeschikt zijn voor gezelschapsvolières. Het betreft alle importexemplaren. Broedresultaten in gevangenschap zijn slechts sporadisch bekend. Een van de belangrijkste soorten die verhandeld worden is de Toekanbaardvogel (*Semnornis ramphastinus*). Ook de handel in Toekans betreft uitsluitend importexemplaren; in Zuid Amerika worden ze meestal als jonge nestvogels 'geogogst' en verder met de hand opgefokt. De Groensnaveltoekan (*Ramphastus dicolorus*) zou een van de belangrijkste verhandelde soorten zijn.

In 1976 werden via Schiphol naar schatting een kleine 100 Toekans aangevoerd. Via Heathrow in de periode 1970-1974 werden tenminste 4 soorten Baardvogels (totaal ruim 900 exemplaren) en 5 soorten Toekans (ruim 800 exemplaren) aangevoerd; van de Baardvogels was ook hier de Toekanbaardvogel de belangrijkste soort, van de Toekans behoorde ongeveer driekwart tot *Ramphastinus*-soorten voornamelijk afkomstig uit Columbia. Overigens zou de export van Toekans en Baardvogels uit Zuid-amerikaanse landen afnemen als gevolg van exportbeperkende maatregelen, net zoals dat het geval zou zijn met die van kolibri's die reeds eerder behandeld zijn.

vogelimport en bloemisterij SIEM VAN 'T HART

Kralingseweg 443 b-Rotterdam
Grens Capelle a.d. IJssel
Telefoon 010-52 45 11

Wij hebben regelmatig in voorraad:
Regelmatig voorradig Zwart lori's, geelgestreepte lori's, Stella lori's, Ferry lorri-keets, edelpapegaaien, Blauwkrontjes en tal van andere interessante soorten.
Alles tegen uiterst scherpe prijzen!

Begin nu met de voorbereidingen voor het nieuwe BROEDSEIZOEN. Geen paniek of schrik meer bij uw vogels, met een:

Volautomatische Electronische Lichtdimmer

instelbaar tot 30 minuten.

Voor de prijs hoeft u het niet meer te laten. NU:
VOLAUTOMATISCH 1000 watt f. 260,-
HALFAUTOMAAT v.a. 600 watt f. 175,-
Najaarsaanbod Muggenverschrikkers f. 49,50

Demonstraties voor verenigingen en adviezen worden door ons gegeven op aanvraag.

Handelsonderneming R. NIEMEIJER

Postbus 83 - 2950 AB Alblasserdam - Tel. 01859-3587
Afhaaladres: Leeuwerikstraat 16